

**BACHELOROPLEIDING GEOGRAFIE,
PLANOLOGIE EN MILIEU**

FACULTEIT DER MANAGEMENTWETENSCHAPPEN

RADBOUD UNIVERSITEIT

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0726

© 2019 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING GEOGRAFIE, PLANOLOGIE EN MILIEU VAN DE RADBOD UNIVERSITEIT	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	5
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	5
WERKWIJZE VAN HET PANEL	6
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL	9
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	11
BIJLAGEN	23
BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER.....	25
BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN	34
BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA	36
BIJLAGE 4: BEZOEKPROGRAMMA	37
BIJLAGE 5: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	38

Dit rapport is vastgesteld op 10 oktober 2019

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING GEOGRAFIE, PLANOLOGIE EN MILIEU VAN DE RADBOUD UNIVERSITEIT

Dit rapport volgt het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2018).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING

Bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu

Naam van de opleiding:	Geografie, Planologie en Milieu
Internationale naam:	Geography, Spatial Planning and Environment
CROHO-nummer:	56947
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands, Engels
Inleverdatum NVAO:	01/11/2019

Het bezoek van het visitatiepanel Sociale Geografie en Planologie aan de Faculteit der Managementwetenschappen van de Radboud Universiteit vond plaats op 28 en 29 mei 2019.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Radboud Universiteit
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 11 februari 2019 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu beoordeelde bestond uit:

- Em. prof. dr. L.J. (Leo) de Haan, emeritus hoogleraar Development Studies, verbonden aan het International Institute of Social Studies (ISS) aan de Erasmus Universiteit Rotterdam [voorzitter];
- Em. prof. C. (Christian) Kesteloot, emeritus hoogleraar aan de Afdeling Geografie en Toerisme van de KU Leuven (België);
- Prof. dr. E.M. (Ellen) van Bueren, hoogleraar Urban Development Management bij de Faculteit Bouwkunde aan de TU Delft;
- Prof. dr. F.J.A. (Frank) Witlox, gewoon hoogleraar Economische Geografie, verbonden aan de Vakgroep Geografie aan de Universiteit Gent (België);
- N.J.F. (Niek) Zijlstra, bachelorstudent Sociale Geografie en Planologie aan de Universiteit van Amsterdam [student-lid].

Het panel werd ondersteund door dr. M. (Meg) van Bogaert, die optrad als secretaris.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

De bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu aan de Faculteit der Managementwetenschappen van de Radboud Universiteit maakt onderdeel uit van de visitatiegroep Sociale Geografie en Planologie. In april en mei 2019 beoordeelde het panel in totaal negentien opleidingen aan vier universiteiten.

Het visitatiepanel bestond uit de volgende leden:

- Em. prof. dr. L.J. (Leo) de Haan, emeritus hoogleraar Development Studies, verbonden aan het International Institute of Social Studies (ISS) aan de Erasmus Universiteit Rotterdam [voorzitter];
- Em. prof. dr. C. (Christian) Kesteloot, emeritus hoogleraar aan de Afdeling Geografie en Toerisme aan de KU Leuven (België);
- Prof. dr. E.M. (Ellen) van Bueren, hoogleraar Urban Development Management bij de Faculteit Bouwkunde aan de TU Delft;
- Drs. J. (Judith) Borsboom-van Beurden, senior researcher Smart Sustainable Cities aan de Norwegian University of Science and Technology (NTNU, Noorwegen);
- Dr. L.B.J. (Lianne) van Duinen, projectleider bij de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli);
- Dr. C.J. (Kees-Jan) van Klaveren, senior auditor en functionaris gegevensbescherming aan Hogeschool Rotterdam;
- Prof. dr. M.A. (Maria) Koelen, hoogleraar Gezondheid en Maatschappij aan Wageningen University & Research;
- Prof. dr. F.J.A. (Frank) Witlox, gewoon hoogleraar Economische Geografie, verbonden aan de Vakgroep Geografie aan de Universiteit Gent (België);
- J. (Jim) Klooster, masterstudent Economic Geography aan de Rijksuniversiteit Groningen [student-lid];
- L. (Lars) Stevenson, bachelorstudent Politicologie en masterstudent Comparative Politics, Administration & Society aan de Radboud Universiteit [student-lid];
- N.J.F. (Niek) Zijlstra, bachelorstudent Sociale Geografie en Planologie aan de Universiteit van Amsterdam [student-lid];
- Prof. dr. ing. C.M. (Carola) Hein, hoogleraar Architectuur & Stedenbouw Geschiedenis aan de TU Delft [referent voor de visitatie Rijksuniversiteit Groningen].

Voor elk bezoek is een (sub)panel samengesteld, waarbij rekening is gehouden met de expertise, onafhankelijkheid en beschikbaarheid van de panelleden.

Projectleider van de visitatiegroep Sociale Geografie en Planologie was dr. Irene Conradie, medewerker van QANU. Zij was tevens secretaris van het panel tijdens het bezoek aan de Universiteit van Amsterdam. Om de consistentie van de beoordelingen te waarborgen bezocht zij ook de slotvergaderingen van het panel van de drie andere bezoeken. Voor alle rapporten is binnen QANU een collegiale toets uitgevoerd. Tijdens het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen werd het panel ondersteund door dr. Meg van Bogaert en drs. Mariette Huisjes, freelance medewerkers van QANU. Tijdens de bezoeken aan de Universiteit Utrecht en de Radboud Universiteit werd het panel ondersteund door dr. Meg van Bogaert. Dr. Marijn Hollestelle, medewerker van QANU, was aanwezig bij het bezoek aan de Universiteit Utrecht. Hij ondersteunde het panel als secretaris bij het ECA-rapport voor de aanvraag van het bijzonder kenmerk Internationalisering voor de masteropleiding Development Studies. De projectleider en secretarissen voerden regelmatig overleg.

Vorbereiding

Op 18 februari 2019 vond een uitgebreid vooroverleg plaats met de voorzitter waarin de projectleider hem informeerde over de taakstelling en werkwijze van het panel in het algemeen en de rol van de voorzitter in het bijzonder, en een toelichting gaf op de van toepassing zijnde beoordelingskaders. Ook op 18 februari 2019 hield het panel zijn startvergadering, waar de projectleider de panelleden informeerde over de taakstelling, algemene werkwijze en de formele kaders. Het panel maakte

tijdens de startvergadering afspraken over de werkwijze in voorbereiding op de bezoeken, en heeft de inhoud en toepassing van het domeinspecifieke referentiekader besproken. Voor elke gespreksronde werden representatieve gesprekspartners geselecteerd. Het bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als Bijlage 4. De opleidingen schreven ter voorbereiding op de visitatie een zelfevaluatie-rapport. Deze werden na ontvangst door de projectleider gecontroleerd op kwaliteit en volledigheid en vervolgens doorgestuurd aan de panelleden. De panelleden bestudeerden de zelfevaluatie-rapporten en bijlagen en formuleerden op basis hiervan vragen en aandachtspunten ter voorbereiding op het bezoek. Ook formuleerden de panelleden per opleiding punten die hen in positieve zin opvielen.

Naast de zelfevaluatie-rapporten bestudeerde het panel voorafgaand aan het bezoek een selectie van eindwerken. Het panel maakte op basis van de lijst afgestudeerden van de periode 2017-2018 een selectie van vijftien eindwerken per opleiding met een evenwichtige spreiding in cijfers, afstudeervarianten en begeleiders.

Bezoek

Het visitatiebezoek aan Radboud Universiteit vond plaats op 28 en 29 mei 2019. Bij de start van het bezoek hield het panel een vooroverleg waarin de eerste bevindingen en vragen en aandachtspunten werden besproken en waarin het panel afspraken maakte over de taakverdeling. De panelleden bespraken ook hun bevindingen ten aanzien van de (beoordeling van de) bestudeerde scripties.

Tijdens het bezoek heeft het panel eveneens onderwijs- en toetsmateriaal en verslagen van de opleidings- en examencommissie bestudeerd. Een overzicht van het bestudeerde materiaal is opgenomen in Bijlage 5. Het panel sprak met studenten en docenten, het management en verantwoordelijken, alumni en vertegenwoordigers van de examencommissie en de opleidingscommissie. Tevens bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopsprekkuur. Van deze gelegenheid is geen gebruik gemaakt. Het panel gebruikte het laatste deel van het bezoek voor een intern overleg om de voorlopige bevindingen vast te stellen. Ter afsluiting gaf de voorzitter een korte mondelinge toelichting aan alle belangstellenden, waarin hij de belangrijkste observaties van het panel deelde.

Rapportage

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel en legde dat vervolgens voor aan QANU voor een collegiale toets. Daarna vroeg de secretaris de panelleden om het rapport te bekijken en van feedback te voorzien. Na verwerking van de feedback en na akkoord van het panel stuurde de projectleider het rapport naar de faculteit met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De feitelijke onjuistheden werden na overleg tussen de projectleider en de voorzitter door de secretaris gecorrigeerd. Vervolgens werd het rapport door het panel vastgesteld en toegestuurd aan de Faculteit der Managementwetenschappen en aan het College van Bestuur van de Radboud Universiteit.

Definitie oordelen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een associate degree-, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Voldoet

De opleiding voldoet op de standaard aan basiskwaliteit.

Voldoet ten dele

De opleiding voldoet in belangrijke mate aan basiskwaliteit op de standaard maar er zijn verbeteringen nodig om volledig aan de standaard te voldoen.

Voldoet niet

De opleiding voldoet niet aan basiskwaliteit op de standaard.

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities gehanteerd voor de beoordeling van de opleiding als geheel:

Positief

Op alle standaarden 'voldoet'.

Positief onder voorwaarden

Standaard 1 'voldoet' en maximaal op twee standaarden een 'voldoet ten dele' waarbij het panel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Negatief

In de volgende situaties:

- 'voldoet niet' op een of meer standaarden;
- 'voldoet ten dele' op standaard 1;
- 'voldoet ten dele' op een of twee standaarden waarbij het panel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- op drie of meer standaarden 'voldoet ten dele'.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu (GPM) kenmerkt zich door een heldere positionering en integrale benadering binnen de domeinen geografie, planologie en milieu. De breed georiënteerde opleiding heeft tevens een sterk sociaal-theoretisch karakter. De beoogde leerresultaten (hierna: eindkwalificaties) zijn gebaseerd op zes kenmerken en passen bij de doelstelling en het profiel van de opleiding. De eindkwalificaties zijn gekoppeld aan de Dublin-descriptoren en zijn wat betreft niveau en oriëntatie passend voor een wetenschappelijke bacheloropleiding. Het panel adviseert om de leervaardigheden, die nu impliciet in de eindkwalificaties aanwezig zijn, te expliciteren. De opleiding biedt in haar profiel en eindkwalificaties voldoende mogelijkheden voor toetreding tot de arbeidsmarkt na afstuderen. Aangezien het overgrote deel van de studenten echter kiest voor een vervolgopleiding, richt de opleiding zich vooral op goede aansluiting naar masteropleidingen.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het GPM curriculum kent een geïntegreerde benadering van grote maatschappelijke vraagstukken waarbij de drie disciplines (geografie, planologie en milieu) consequent in de verschillende cursussen terugkomen. Het panel constateert dat het curriculum is opgezet aan de hand van vijf stromen, wat ondanks een grotendeels gemeenschappelijk programma enigszins complex aandoet. Studenten vinden het met name moeilijk de profileringsruimte in te vullen. Het panel is dan ook positief over het voornemen van de opleiding deze ruimte in drie stromen te structureren. Het panel is van mening dat de opleiding de juiste aandacht geeft aan het creëren van een balans tussen kwalitatief en kwantitatief onderzoek, vooral in het eerste jaar. Het vraagt wel aandacht voor de begeleiding en sturing van studenten aan het begin van het thesistrject. De inzet op intensief onderwijs, een constructivistische leertheorie en het gebruiken van gevarieerde werkvormen wordt positief beoordeeld door het panel al is blijvende aandacht nodig voor het niveau van cursussen. Ten aanzien van samenwerken en groepsopdrachten is het panel positief over de aanpak van meeliftgedrag. Op het vlak van internationalisering is de opleiding zich goed aan het ontwikkelen. Rendementen zijn na de vorige visitatieronden verbeterd, onder meer als gevolg van intensivering van het onderwijs en aandacht voor studiebegeleiding. Positief zijn de ontwikkelingen op het gebied van studiebegeleiding en kwaliteitszorg. De samenstelling van de docentengroep is, met een combinatie van junior- en seniordocenten, passend voor een bacheloropleiding. Er is voldoende aansluiting tussen het onderzoek van de docenten en het onderwijs. De opleiding heeft een slag gemaakt in het beleid ten aanzien van de professionalisering van docenten en de uitvoering daarvan, het overgrote deel heeft een basiskwalificatie onderwijs of uitgebreide kwalificatie onderwijs. Er is voldoende aandacht voor Engelse taalvaardigheid en er worden regelmatig bijeenkomsten georganiseerd rondom onderwijsgerelateerde thema's. De hoge werkdruk is – net als bij de vorige visitatie – een aandachtspunt. Het panel vindt het een positief signaal dat het een bespreekbaar onderwerp is en dat de opleiding verschillende maatregelen heeft genomen, al zijn de effecten daarvan nog beperkt zichtbaar. Het panel stimuleert de opleiding en faculteit actief te monitoren en verdere werkdrukverlichting na te streven.

Standaard 3: Toetsing

In 2018 is het facultair toetsbeleid vastgesteld waaraan de opleiding haar uitgangspunten voor toetsing ontleent. Een uitgebreide matrix maakt zichtbaar welke toetsvormen voor de verschillende cursussen worden gebruikt. De balans tussen groepswork en individuele opdrachten is adequaat en de opleiding heeft maatregelen genomen om de toetsing van groepswork te verbeteren. Ook het onderwerp feedback krijgt aandacht vanuit de opleiding. Het panel is hier positief over, al merkt ze op dat de mate en vorm van feedback afhankelijk lijken te zijn van de cursus en docent. De examencommissie is zowel proactief als reactief betrokken bij de bewaking van de kwaliteit van toetsing. Er zijn verschillende initiatieven op het gebied van toetsing en er wordt veel besproken in het sectie-overleg. Het panel vraagt daarbij aandacht voor de verankering van aan toetsing gerelateerde onderwerpen. Het constateert dat de opleiding toetsbeleid en procedures heeft ontwikkeld die bijdragen aan de betrouwbaarheid, validiteit en transparantie van de toetsing. De

beoordeling van bachelorscripties is goed georganiseerd, al kan het oordeel van de tweede beoordelaar beter worden vastgelegd.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

Op basis van een selectie van recent voltooide eindwerken en de informatie uit het zelfevaluatie-rapport constateert het panel dat studenten de beoogde eindkwalificaties behalen. Hoewel de afbakening van onderwerpkeuze en theorie een aandachtspunt is, laten de bachelorscripties een passend niveau zien. Over het algemeen past de methodologie bij de onderzoeksvraag en is deze voldoende uitgewerkt. Daarnaast toont de positie van alumni – eerst als studenten in masteropleidingen, daarna op de arbeidsmarkt – aan dat studenten de eindkwalificaties van de bacheloropleiding realiseren.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

De voorzitter, prof. dr. L.J. (Leo) de Haan, en de secretaris, dr. M. (Meg) van Bogaert, van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 10 oktober 2019

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

Context

De bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu (GPM) wordt – evenals de daaropvolgende masteropleidingen Human Geography, Spatial Planning en Environment and Society Studies – verzorgd door de Faculteit der Managementwetenschappen van de Radboud Universiteit door één van haar vier secties, te weten de sectie Geografie, Planologie en Milieu. De faculteit profileert zich als een wetenschappelijk kennis- en onderzoekscentrum van complexe sturings- en inrichtingsvraagstukken in de publieke en private sfeer. Het onderzoek van de faculteit is ondergebracht in het Institute for Management Research.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Profiel

De bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu (GPM) wordt in de zelfevaluatie gekarakteriseerd als een sociaalwetenschappelijke en beleidsgeoriënteerde opleiding die de relatie tussen de mens (c.q. de maatschappij) en zijn/haar (ruimtelijke) omgeving bestudeert vanuit een multidisciplinair en multi-paradigmatisch perspectief. De drie disciplines waarop de opleiding is gebaseerd, te weten sociale geografie, planologie en milieuwetenschappen, hebben elk een eigen historie, basisconcepten en benaderingswijzen. Echter in alle drie disciplines staan interacties tussen mens/maatschappij en de ruimtelijke omgeving centraal. Deze interacties spelen een belangrijke rol in maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen op lokaal, nationaal en internationaal niveau met een toenemende relatie tussen deze schaalniveaus. Ook de steeds complexer wordende maatschappij vraagt om professionals die in staat zijn sociaalruimtelijke vraagstukken op een geïntegreerde wijze te benaderen. Deze benadering is aanwezig in het geïntegreerde curriculum van de bacheloropleiding GPM, dat als doel heeft studenten op te leiden voor een rol als academisch professional met een brede kennis van de interactie samenleving-omgeving en met de vaardigheid om professioneel en kritisch met sociaalruimtelijke vraagstukken om te gaan. Binnen de breed opgezette opleiding liggen er specifieke accenten op duurzaamheid, governance en politiek-institutionele aspecten van ruimtelijke vraagstukken.

Zowel het Domeinspecifiek Referentiekader (DSK) van Sociale Geografie en Planologie (2018) als dat van Milieu- en Duurzaamheidswetenschappen (2017) zijn van belang in de positionering van de opleiding GPM. Beide zijn in dit rapport opgenomen in Bijlage 1. De opleiding kiest positie in het overlapgebied tussen beide referentiekaders, wat betekent dat GPM nadruk legt op een internationale oriëntatie, op een analyse op verschillende schaalniveaus, evenals op het tijdruimteperspectief. In het zelfevaluatie-rapport is ook een heldere vergelijking met andere Nederlandse bacheloropleidingen opgenomen. Overeenkomsten zijn dat het allemaal brede opleidingen zijn die uiteenlopende aspecten van sociaal-ruimtelijke problemen aan de orde stellen. De opleiding in Nijmegen onderscheidt zich door een sterk sociaal-theoretisch gehalte, door de integratie van geografie, planologie én milieumaatschappijwetenschappen in een grotendeels gemeenschappelijk en beleidsgericht programma. Deze expliciete benchmark met andere opleidingen was aanbevolen door het vorige visitatiepanel.

Studenten gaven in het gesprek met het panel aan dat de brede oriëntatie van de opleiding en het milieuaspect de opleiding typeren. Zij herkennen en waarderen bovendien de integrale benadering. Ze zien daarbij als voordeel dat ze niet na het eerste jaar al een keuze tussen geografie en planologie

moeten maken. Het nadeel van de brede benadering tijdens het grootste deel van de opleiding is dat het weinig handvatten biedt tot profileren en specialiseren. Gedurende het visitatiebezoek vernam het panel dat de opleiding overweegt om drie sporen te introduceren om zo studenten meer mogelijkheid tot profilering te bieden. Het panel is van mening dat deze sporen studenten inderdaad kunnen helpen bij het maken van doordachte keuzes.

Het panel stelt vast en waardeert dat de opleiding helder gepositioneerd is binnen de genoemde domeinen. De opleiding heeft een integraal profiel met specifieke aandacht voor milieu en heeft een sterk sociaal-theoretisch gehalte. Studenten krijgen zowel de basale en geïntegreerde kennis en vaardigheden uit de betrokken wetenschappelijke disciplines aangeboden. Het panel constateert dat de opleiding de aanbeveling van het voorgaande panel om het profiel verder te verduidelijken, bijvoorbeeld door een (inter)nationale benchmark toe te voegen, goed heeft opgepakt.

Eindkwalificaties

De eindkwalificaties sluiten aan bij de kenmerken waarmee de opleiding GPM zich wil profileren en bij het gewenste niveau. Deze kenmerken zijn:

1. Een integrale benadering;
2. Een breed sociaalwetenschappelijk perspectief;
3. Een duurzaamheidsperspectief;
4. Een breed spectrum aan onderzoeksmethoden;
5. Aandacht voor interventies;
6. Profilering op een selectie van inhoudelijke thema's.

Een nadere omschrijving van de zes kenmerken en een overzicht van de eindkwalificaties is te vinden in Bijlage 2. De negen eindkwalificaties maken onderscheid tussen theoretische en onderzoeksmatige kennisgerichte aspecten, integratieve toepassingsgerichte en communicatieve aspecten. De theoretische eindtermen gaan zowel over het kennen van de belangrijkste theorieën en stromingen als over het kunnen beoordelen, herkennen en plaatsen van die stromingen in debatten. Voor wat betreft de onderzoekscompetenties dient de student in staat te zijn om (onder begeleiding) onderzoek te verrichten en daarop zelfstandig te reflecteren. Het systematisch kunnen omgaan met en duiden van sociaal-ruimtelijke informatie, vraagstukken, interventies en de ethische aspecten maken deel uit van de toepassing. Tot slot betreffen communicatieve competenties het op niveau kunnen communiceren met verschillende doelgroepen en de vaardigheden om in allerlei situaties en met verschillende groepen te kunnen samenwerken. De eindkwalificaties zijn geherformuleerd en anders geordend dan bij de voorgaande visitatie waardoor ze specifiekere zijn en meer toegespitst op het profiel.

Voor het duiden van het niveau van de opleiding, wordt in het zelfevaluatierapport een verband gelegd tussen de eindkwalificaties en de Dublin-descriptoren. Het bachelorniveau wordt onder andere benadrukt in de mate van complexiteit, zo dient de student in de scriptie minimaal één theorie te doorgronden, toe te passen en kritisch te beoordelen in plaats van meerdere theorieën in de masteropleidingen. Hetzelfde geldt voor methodologie. Voor de meeste Dublin-descriptoren is expliciet zichtbaar welke eindkwalificaties bijdragen aan de ontwikkeling ervan. De leervaardigheden zijn minder expliciet zichtbaar in de eindkwalificaties, maar komen volgens de opleiding in de meeste kwalificaties terug, zij het niet als dominante vaardigheid. Het panel is van mening dat de eindkwalificaties recht doen aan het profiel en de zes kenmerken van de opleiding en aansluiten bij het accent dat de opleiding legt op de integrale benadering en het sociaal-theoretisch aspect. Het panel constateert dat de Dublin-descriptor leervaardigheden [inderdaad] impliciet aanwezig is in de eindkwalificaties, maar is van mening dat de opleiding er goed aan doet deze ook expliciet zichtbaar te maken in één of meerdere eindkwalificaties.

Verwachtingen werkveld (en vervolgopleidingen)

In principe geeft het bachelordiploma toegang tot de arbeidsmarkt, de eindkwalificaties zijn passend om uit te stromen naar de arbeidsmarkt. Echter, in de praktijk blijken nagenoeg alle afgestudeerde

bachelorstudenten door te stromen naar een masteropleiding. De verwachtingen van de arbeidsmarkt zijn dan ook gericht op afgestudeerde masterstudenten. De opleiding GPM sluit volgens informatie uit het zelfevaluatierapport goed aan op de eigen masteropleidingen die specialiserend en verdiepend zijn, maar ook op vergelijkbare masteropleidingen in Nederland. Ook onderhoudt de opleiding GPM contact met een Raad van Advies en met alumni via de Alumnikring. Tot slot speelt de studievereniging Mundus ook een belangrijke rol als het gaat om oriëntatie op de arbeidsmarkt.

Overwegingen

De bacheloropleiding GPM kenmerkt zich door een heldere positionering en integrale benadering binnen de domeinen geografie, planologie en milieu. De breed georiënteerde opleiding heeft tevens een sterk sociaal-theoretisch karakter. De eindkwalificaties zijn gebaseerd op zes kenmerken en passen bij de doelstelling en het profiel van de opleiding. De eindkwalificaties zijn gekoppeld aan de Dublin-descriptoren en zijn wat betreft niveau en oriëntatie passend voor een wetenschappelijke bacheloropleiding. Het panel adviseert om de leervaardigheden, die nu impliciet in de eindkwalificaties aanwezig zijn, te expliciteren. De opleiding biedt in haar profiel en eindkwalificaties voldoende mogelijkheden voor toetreding tot de arbeidsmarkt na afstuderen. Aangezien het overgrote deel van de studenten echter kiest voor een vervolgonopleiding, richt de opleiding zich vooral op goede aansluiting naar masteropleidingen.

Conclusie

Bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

Curriculum

Het driejarig curriculum (180 EC) bestaat uit zes semesters van elk 30 EC. Ieder semester worden vijf cursussen van 6 EC aangeboden. Dit zijn vier blokvakken van 10 weken en een lintvak van 20 weken. Bijlage 3 geeft een schematisch overzicht van het curriculum. De samenhang van het curriculum wordt aangebracht aan de hand van vijf stromen/leerlijnen, die in het schema als kleuren zijn aangebracht:

- De themastroom omvat negen, vooral objectgerichte cursussen over de inhoud van het vakgebied, bijvoorbeeld Ruimtelijke Transformaties, Visies op de Steden en Duurzame Regionale Ontwikkeling. Bij de vormgeving van deze cursussen is aandacht besteed aan integratie van de onderliggende disciplines geografie, planologie en milieu.
- De theoriestroom bevat vier cursussen met expliciet aandacht voor funderende theoretische inzichten die van belang zijn binnen de disciplines: Filosofie, Approaches to Space and Environment, Theorising Spatial Practices en Practicing Spatial Theories.
- In de methodenstroom zitten zeven cursussen over het opzetten en uitvoeren van empirisch onderzoek, waaronder Academische Vaardigheden, Mapping, Quantitative methods en Qualitative methods. In deze stroom doen studenten vaardigheden op die ze dienen in te zetten bij het opzetten en uitvoeren van de bachelorscriptie.
- In de verdiepings- en keuzestroom is ruimte voor vijf cursussen die studenten voor profilering kunnen inzetten. De opleiding biedt zelf zes verdiepingscursussen aan. Het gaat om Environment & Society, Recht en Instituten van Milieu- en Ruimtelijk beleid, Stedelijke Economie, Space en Environment in the EU, Borders & Identities in Europe en Networks & Spaces, waarvan minimaal twee cursussen moeten worden gekozen. Daarnaast is er ruimte voor 18 EC aan vrije keuze. In het zelfevaluatierapport wordt aangegeven dat studenten zich met de gekozen combinatie van cursussen kunnen profileren, maar hulp nodig hebben bij het maken van effectieve keuzes.

- De integratie- of projectstroom van 30 EC bevat leerprojecten aan het einde van ieder studiejaar, waarin de kennis en vaardigheden uit dat jaar geïntegreerd worden toegepast in een onderzoeksproject. De leerprojecten in jaar 1 en 2 zijn bedoeld om studenten te laten oefenen met methoden die dat jaar zijn aangereikt, het grootste project (18 EC) in het derde jaar is het bacheloronderzoek.

In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat de opleiding de geïntegreerde benadering van grote maatschappelijke vraagstukken en de interactie mens/maatschappij – omgeving, geïnspireerd door de drie disciplines, als sterk punt ziet. Dit is onder meer zichtbaar in verschillende themastroomvakken, bijvoorbeeld het vak Duurzame Regionale Ontwikkeling. In dit vak worden algemene concepten van het denken over ruimtelijke planning en visievorming toegepast binnen stedelijke regio's. In aanvulling op de integrale ruimtelijke en regionale ontwikkeling worden accenten gelegd op duurzaamheid, sociaaleconomische vitaliteit en bereikbaarheid. De centrale positie van het duurzaamheidsperspectief, met aandacht voor alle schaalniveaus, is een kracht in het programma. Het curriculum dat grotendeels gemeenschappelijk is, legt een stevig fundament voor keuzeonderwijs en profilering. Nadeel is dat hoewel studenten de combinatie van drie disciplines waarderen, ze deze niet altijd in samenhang ervaren. Ook herkennen studenten het thema milieu niet goed vanwege de integratie en is er beperkte ruimte voor profilering. De opleiding geeft aan dat het van belang is dat studenten de filosofie achter en samenhang van het curriculum bevatten. Daarom wordt tegenwoordig bij individuele cursussen expliciet aandacht besteed aan hun inbedding in het curriculum.

Het viel het panel op dat studenten enerzijds aangeven dat de mogelijkheden tot profilering beperkt zijn en anderzijds veel begeleiding nodig hebben bij het maken van een keuze in de profileringsruimte. Tijdens het gesprek met studenten kwam naar voren dat vooral studenten die bewust voor het brede, integrale profiel van de opleiding hebben gekozen het moeilijk vinden een keuze te maken. Het panel heeft enige tijd nodig gehad om het curriculum aan de hand van de vijf stromen te doorgronden. De opzet is complex, mede omdat de cursussen relatief klein zijn en het aantal stromen groot is. Het panel concludeert echter dat er in de praktijk voldoende afstemming en samenhang is. Het is door de complexiteit begrijpelijk dat de consistentie en coherentie van het curriculum voor studenten niet altijd helder is. Om het studenten makkelijker te maken te kiezen, wil de opleiding na het eerste jaar drie sporen ter profilering aanbieden, ieder met verschillende combinaties van cursussen. Deze drie stromen zullen waarschijnlijk Globalisering, Verstedelijking en Verduurzaming worden. Het panel vindt dit een goede ontwikkeling, het schept duidelijkheid voor studenten. De opleiding gaf tijdens het bezoek aan dat ook het combineren van vakken uit meerdere stromen tot de mogelijkheden zal behoren. Het panel vindt dat een goede ontwikkeling, want de kracht van de opleiding ligt juist ook in het combineren van disciplines.

In het zelfevaluatie-rapport wordt aangegeven dat studenten het nut en de noodzaak van de cursussen in de methodenstroom niet altijd inzien, waardoor vaardigheden minder beklijven dan beoogd. Dit is vervolgens zichtbaar in de beperkte methodische diversiteit van de bachelorscripties. De opleiding werkt hieraan door in de integratievakken in te gaan op de verschillende methoden, maar het blijft een punt van aandacht. Het panel is positief over het nastreven van een balans in kwalitatieve en kwantitatieve methoden, zowel het aanleren als het benadrukken van het belang van de verschillende methoden en technieken. Al in het eerste jaar worden kwantitatieve methoden aangeboden en worden studenten gestimuleerd hiermee actief aan de slag te gaan. De toename van het gebruik van kwantitatieve methoden in de scripties maakt duidelijk dat de opleiding zich hierin goed ontwikkelt. Het panel merkt op dat de opleiding zich bewust is van de uitdagingen en het stimuleert de opleiding door te gaan met de ingezette ontwikkelingen. Daarbij benadrukt het panel het belang van voldoende aandacht voor cartografische vaardigheden waarvan de ambitie aanwezig is, maar de uitvoering in de praktijk onderbelicht blijft.

Als onderdeel van het facultaire toetsplan is een toets- en leerdoelenmatrix opgesteld (zie ook standaard 3). In deze matrix is voor de leerdoelen van alle cursussen aangegeven aan welke eindkwalificaties ze bijdragen. Op basis van het overzicht stelt het panel vast dat de leerdoelen van

de cursussen gezamenlijk de eindkwalificaties afdekken. De matrix wordt in sectie-brede bijeenkomsten gebruikt om voorgenomen uitvoering van cursussen toe te lichten of te evalueren. Dit draagt bij aan de onderlinge afstemming van de cursussen. Het panel heeft tijdens het visitatiebezoek een aantal cursussen nader bekeken (bijvoorbeeld Ruimtelijke Transformaties, Visies of de Stad en Gebiedsontwikkeling) en constateert dat het niveau goed en de literatuur passend is.

Bachelorscriptie

Studenten voeren onder begeleiding van een docent empirisch onderzoek uit over een vakinhoudelijk onderwerp. Van dit onderzoeksonderwerp worden studenten gevraagd de maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie en een goed onderbouwde doel- en vraagstelling uit te werken. Tevens worden ze geacht een theoretisch kader te kiezen, uit te werken en geschikt te maken voor het eigen onderzoek. Daarna werken studenten een methodische aanpak uit, verzamelen, verwerken en interpreteren de data, trekken er verantwoorde conclusies uit en doen aanbevelingen voor beleid of verder onderzoek. Tot slot worden ze gevraagd kritisch te reflecteren op zowel het resultaat als het proces en een helder onderzoeksverslag te schrijven. Studenten zijn vrij in hun themakeuze, maar de overgrote meerderheid maakt gebruik van het aanbod van thema's door de staf.

De scriptiebegeleider wordt door de opleiding toegewezen op basis van het door de student gekozen thema. Studenten gaven in het gesprek met het panel aan dat ze rondom het schrijven van het onderzoeksvoorstel een hoge studielast ervaren, omdat ze daarnaast nog twee cursussen volgen. Studenten zouden graag eerder in het jaar de scriptiebegeleider toegewezen krijgen, zodat ze in de rustige maand januari al aan de scriptie kunnen beginnen. Het panel heeft vernomen dat vanwege capaciteitsproblemen de toewijzing de afgelopen keer vertraagd was en benadrukt het belang voor studenten om tijdig van start te (kunnen) gaan met de scriptie. Het proces van scriptiebegeleiding is helder ingericht. Er is een go/no-go moment gedurende het schrijven van het onderzoeksvoorstel. Op dat moment liggen operationalisering en methodiek vast. Veelal werken studenten in kleine groepjes met dezelfde begeleider waardoor thematische expertise kan worden gedeeld.

Het vorige visitatiepanel merkte op dat de onderwerpen van een aantal bachelorscripties te hoog gegrepen waren. Het huidige panel constateert op het gebied van onderwerpkeuze en theorie dat verdere afbakening tot puntiger onderzoek had kunnen leiden dat mogelijk wat zou toevoegen aan bestaande kennis en inzichten. Het panel waardeert het dat de opleiding grote zelfredzaamheid van studenten verwacht op dit vlak. Tegelijk vindt het panel het opvallend dat relatief veel onderwerpen nog steeds erg hoog gegrepen waren en denkt het dat eerder ingrijpen en/of begeleiding in het formuleren van de onderzoeksvra(a)g(en) en methodologische keuzes bij veel scripties tot een beter resultaat had geleid. Het panel ziet in een aantal scripties duidelijk mogelijkheden tot meer focus en begeleiding gedurende het scriptietraject.

Onderwijsleeromgeving didactisch concept en kwaliteitszorg

De didactische aanpak van de opleiding GPM sluit aan bij de filosofie van de universiteit en faculteit, te weten [het bieden van] intensief, student-activerend/uitdagend onderwijs dat inhoudelijk is geïnspireerd door het onderzoek waarbij docenten zijn betrokken. Er is ook aandacht voor de mogelijkheid tot individuele profilering, samenwerking, studiebegeleiding, beroepsoriëntatie en internationalisering. Het onderwijs is gebaseerd op een constructivistische leertheorie waarbij het onderwijs de student activeert, uitnodigt om zijn eigen kennis te construeren, gebruik maakt van voorkennis en voor de student duidelijk doelgericht is. Studenten worden uitgedaagd om kennis te willen verwerven en toepassen. Intrinsieke motivatie, uitdagende opdrachten en zelfsturing worden daarbij als belangrijke aspecten genoemd door de opleiding. Dit komt tot uitdrukking in kleinere en grotere opdrachten in alle vakken waarin studenten worden gevraagd concepten en theorieën toe te passen, vaak op zelfgekozen onderwerpen.

Studenten noemen het studieniveau van verschillende cursussen als aandachtspunt, dat bij navraag door het panel tweeledig blijkt te zijn. Enerzijds kennen sommige blokken bottlenecks vanwege deadlines in meerdere cursussen die samenvallen. Het panel constateert dat de bachelorcoördinator een duidelijk overzicht heeft van de verschillende deadlines en dit ook beschikbaar maakt voor

docenten en studenten. In beginsel is er een balans aangebracht om te voorkomen dat er piekmomenten ontstaan. Studenten zijn echter niet altijd op de hoogte van dit overzicht en ook komt het een enkele keer voor dat docenten een deadline zonder overleg met collega's verschuiven waardoor piekbelasting ontstaat. Anderzijds merken studenten op dat het niveau wel wat omhoog kan. Zij geven aan dat bij sommige vakken het tentamen kan worden gehaald als van het lesmateriaal slechts een beperkt deel is bestudeerd. Het panel is positief over het feit dat dit punt is opgepakt door de opleidingscommissie.

Binnen de opleiding wordt samenwerken belangrijk gevonden, zowel in het kader van het leren van medestudenten als het voorbereiden op de latere beroepspraktijk. In verschillende cursussen zijn daarom groepsopdrachten ingevoerd die soms leiden tot een groepsproduct, maar ook tot individuele eindproducten op basis van een groepsproces. Studenten waarderen de kleinschaligheid van de opleiding en de variatie aan werkvormen. In het studentenhoofdstuk staat dat er veel groepswork is binnen de opleiding. Volgens studenten zorgt dit voor de ontwikkeling van vaardigheden voor de latere beroepspraktijk, maar tegelijk is de coördinatie lastig. Studenten geven tevens aan dat ze de balans tussen groepswork en individuele opdrachten idealiter richting meer individuele opdrachten zouden zien. Het panel gaat hier in standaard 3 nader op in. Studenten merken zowel in het studentenhoofdstuk als in het gesprek met het panel op dat de opleiding zich inspant om meeliftgedrag tegen te gaan, bijvoorbeeld door het geven van een individuele beoordeling door groepsleden.

De opleiding GPM besteedt veel aandacht aan studiebegeleiding, met name in het eerste jaar waar de docent Academische Vaardigheden tevens als mentor wordt ingezet. Op gezette momenten in het eerste semester worden er activiteiten of bijeenkomsten georganiseerd om studenten zo snel mogelijk op de goede plek te krijgen. In het tweede jaar worden studenten die wel doorstromen, maar nog niet hun propedeuse hebben gehaald, actief door de studiebegeleider opgeroepen. Studenten die langer dan drie jaar over de opleiding doen, worden ook actief gevolgd. Het panel is positief over de intensieve begeleiding van studenten.

Hoewel het overgrote deel van de studenten na afronding van de bacheloropleiding doorstroomt naar een masteropleiding, besteedt GPM in de bacheloropleiding aandacht aan beroepsoriëntatie. Aan de hand van gastcolleges, praktijklezingen, werkbezoeken en excursies maken studenten kennis met het werkveld en de beroepspraktijk. In een aantal vakken wordt dit extra benadrukt, bijvoorbeeld in de cursus Duurzame Regionale Omgeving, waar in nauwe samenwerking met één provincie wordt gewerkt. Eén van de opdrachten is het in co-creatie met de provincies ontwikkelen van regio-en omgevingsvisies. Ook de studievereniging Mundus organiseert verschillende activiteiten om studenten kennis te laten maken met het toekomstige werkveld.

Het panel constateerde tijdens het visitatiebezoek dat de opleiding een systeem van kwaliteitszorg heeft dat leeft onder docenten en met aandacht wordt uitgevoerd, zonder dat het voor studenten altijd duidelijk is in welke mate de opleiding er mee bezig is. Er zijn regelmatig sectie-overleggen waarbij actielijsten worden opgesteld en veel zaken (pro)actief worden opgepakt. Ook wordt consequent actie ondernomen naar aanleiding van feedback van studenten, bijvoorbeeld aan de hand van evaluaties. Het panel is positief over het feit dat de opleiding standaard een samenvatting van de aanpassingen van een cursus naar aanleiding van de studentevaluatie op de digitale leeromgeving plaatst. Hiermee komt de opleiding tegemoet aan een advies uit het vorige visitatierapport.

Internationalisering

De sectie GPM hecht veel belang aan internationalisering. Daarom stimuleert de sectie enerzijds studenten om een deel van de opleiding in het buitenland te volgen en anderzijds wordt (een deel van) de opleiding toegankelijk gemaakt voor internationale studenten. Om studenten de mogelijkheid te bieden naar het buitenland te gaan, is een mobility window gecreëerd in het eerste semester van het derde jaar. Studenten kunnen aan de examencommissie vrijstelling vragen voor de verdiepingsvakken en zo relatief eenvoudig een deel van het curriculum vrijmaken om naar het buitenland te gaan. Het aantal studenten dat voor een langduriger verblijf naar het buitenland gaat

is, met ongeveer 20%, bescheiden. Studenten beginnen laat met voorbereidingen en willen studievertraging vermijden. Het panel stelt vast dat de opleiding actiever op uitwisseling wil inzetten en stimuleert de opleiding om het studenten zo gemakkelijk mogelijk te maken om (een langere periode) naar het buitenland te gaan.

Om internationale studenten te trekken wordt een substantieel aantal vakken in het Engels aangeboden (10 van de 28) en de opleiding trekt daarmee tussen de 15 en 30 uitwisselingsstudenten per jaar. Volgens de docenten is de focus op internationalisering niet primair bedoeld om internationale studenten aan te trekken, maar juist ook op het bieden van een internationale context aan (Nederlandse) studenten. Docenten geven in het gesprek met het panel aan dat de helft van de studenten in sommige derdejaars vakken internationaal is. Bij het vormen van (werk)groepen wordt gestimuleerd dat groepen gemengd worden samengesteld, al merken docenten dat vooral de Nederlandse studenten de neiging hebben onderling groepen te vormen. Het panel adviseert de docenten om een actievere rol te nemen bij de groepsvorming. Dit kan door kaders aan te geven, of zelf de groepen te vormen. Het maken van opdrachten en schrijven van papers of essays leidt in gemengde groepen soms tot problemen, maar docenten zien dat het samenwerken met studenten met een andere (culturele) achtergrond ook verrijkend is. Dit wordt door de studenten bevestigd; internationale studenten hebben vaak een ander en interessant perspectief op een opdracht. Het panel concludeert dat de opleiding op een goede manier naar internationalisering van de bacheloropleiding kijkt. Ook reflecteert de diversiteit van stafleden volgens de opleiding de focus op internationalisering. Het panel constateert dat er inderdaad een aantal internationale docenten betrokken is bij de opleiding, maar stimuleert de opleiding om haar inspanningen op dit terrein verder op te voeren. Het panel ziet kansen voor verdere diversificatie van de staf, bijvoorbeeld op gebied van gender en culturele achtergrond. Studenten worden voldoende voorbereid op een Engelstalige master, door het verplicht in het Engels schrijven van een aantal opdrachten. Naar aanleiding van het gesprek met bachelorstudenten vraagt het panel aandacht voor het aanleren van Engelstalig vakjargon bij studenten.

Instream, doorstroom en rendement

De instroom ligt stabiel rond de tachtig studenten per jaar. De uitval in het eerste jaar fluctueert rond de 20% en is zeer beperkt in het tweede en derde jaar. Doorstroom naar de eigen masteropleiding is in de evaluatieperiode enigszins gedaald. De rendementen zijn in lijn met het streefgetal dat de universiteit hanteert, ruim 70% behaalt het bachelordiploma binnen vier jaar. De onderwijs- intensivering was ten tijde van de voorgaande visitatie net ingevoerd, waardoor de effecten op de rendementen toen nog niet zichtbaar waren. Dit panel concludeert dat het aantal contacturen en de studeerbaarheid zijn behouden en dat de rendementen voldoen aan de streefwaarden van de universiteit.

Docenten

In het zelfevaluatie rapport wordt een overzicht gegeven van de bij de bacheloropleiding betrokken docenten. Daaruit blijkt dat het onderwijs wordt gegeven door zowel junior- als seniordocenten, waarvan het merendeel ook een onderzoekstaak heeft. Naast vaste stafleden die zijn gepromoveerd, zijn er ook promovendi en postdocs bij het onderwijs betrokken. Het facultair beleid is dat docenten/onderzoekers minimaal een basiskwalificatie onderwijs (BKO) hebben of op korte termijn behalen. Voor universitair hoofddocenten (UHD) en hoogleraren is een uitgebreide kwalificatie (UKO) nodig. Uit de gegevens in het zelfevaluatie rapport blijkt dat het overgrote deel van de docenten inderdaad een BKO (5) of UKO (17) hebben. Ook promovendi worden gestimuleerd een BKO te behalen. Het beleid dat alle docenten minimaal een BKO hebben, toont aan dat de opleiding de aanbeveling van het vorige visitatiepanel op dit punt ter harte heeft genomen. Gezien een deel van het onderwijs in het Engels wordt aangeboden, wordt ook aan de Engelse taalvaardigheid van docenten eisen gesteld, bijvoorbeeld in de vorm van een Cambridge Certificate. Daarnaast organiseert het onderwijscentrum van de faculteit regelmatig 'Broodjes Onderwijs', lunchbijeenkomsten rond specifieke onderwijsgerelateerde thema's. Het onderzoek van docenten wordt op verschillende manieren betrokken bij het onderwijs. De interdisciplinaire onderzoeksprogramma's weerspiegelen het interdisciplinaire en integratieve karakter van het

onderwijs. Daarnaast sluiten vele cursussen in de themastroom direct aan bij het onderzoek van stafleden. Tot slot sluit ook de bachelorscriptie aan op het onderzoek van de staf: docenten/onderzoekers reiken een scala aan thema's aan die mede uit het eigen onderzoeksveld komen.

Als gevolg van licht stijgende studentenaantallen en een afnemende stafomvang, is de staf-studentenratio in de afgelopen jaren gestegen naar 1:40. Dit heeft tot gevolg dat de werkdruk voor stafleden ondanks verschillende maatregelen onverminderd hoog blijft. Factoren die hier aan bijdragen zijn het intensieve onderwijs, niet-bekostigde premasterstudenten en de gevoelde noodzaak om binnen zowel het bachelor- als masteronderwijs meerdere tracks en specialisaties aan te bieden. Uit het studentenhoofdstuk komt naar voren dat studenten de werkdruk opmerken, al worden docenten ook als passievol, betrokken en goed aanspreekbaar omschreven. Studenten geven aan dat het nakomen van deadlines door de staf een aandachtspunt is. Het panel heeft tijdens het visitatiebezoek uitgebreid gesproken over de ervaren werkdruk, wat ook bij de vorige visitatie een aandachtspunt was. Werkdruk staat op de agenda van het sectie-overleg en wordt daarmee bespreekbaar en zichtbaar gemaakt. Studenten geven aan dat de kwaliteit van de opleiding niet te lijden heeft onder de werkdruk van docenten. Het panel denkt dat een belangrijke oorzaak die bijdraagt aan de werkdruk, het belang is, dat wordt gehecht aan het doen van onderzoek, waardoor veel docenten moeite hebben met het vinden van een goede balans tussen onderwijs en onderzoek. Dit is een belangrijk, maar moeilijk punt om aan te pakken en zeker niet enkel relevant voor de bacheloropleiding in Nijmegen. Het panel constateert dat de opleiding verschillende maatregelen heeft genomen om de werkdruk te verlagen en toch intensief onderwijs te blijven bieden. Zo is het beleid om het aantal docenten per cursus zoveel mogelijk te beperken tot maximaal twee, om zo verbrokkeling tegen te gaan. Er is aandacht voor het zoeken naar docent-extensieve manieren van onderwijs en wordt er sterker ingezet op ICT-ondersteuning. Ook is het panel positief over het voornemen om opdrachten over cursussen heen op elkaar aan te laten sluiten. Ondanks alle (voorgenomen) maatregelen blijft de werkdruk een punt van aandacht en het panel adviseert de opleiding, sectie en faculteit het op de agenda te houden.

Overwegingen

Het GPM curriculum kent een geïntegreerde benadering van grote maatschappelijke vraagstukken waarbij de drie disciplines (geografie, planologie en milieu) consequent in de verschillende cursussen terugkomen. Het curriculum is opgezet aan de hand van vijf stromen, wat ondanks een grotendeels gemeenschappelijk programma enigszins complex aandoet. Studenten vinden het met name moeilijk de profileringsruimte in te vullen, het panel is dan ook positief over het voornemen van de opleiding deze ruimte in drie stromen te structureren. Het panel is van mening dat de opleiding de juiste aandacht geeft aan het creëren van een balans tussen kwalitatief en kwantitatief onderzoek, vooral in het eerste jaar. Het panel vraagt wel aandacht voor de begeleiding en sturing van studenten aan het begin van het thesistrject. De inzet op intensief onderwijs, een constructivistische leertheorie en het gebruiken van gevarieerde werkvormen wordt positief beoordeeld door het panel als is blijvende aandacht nodig voor het niveau van cursussen. Ten aanzien van samenwerken en groepsopdrachten is het panel positief over de aanpak van meeliftgedrag. Op het vlak van internationalisering is de opleiding zich goed aan het ontwikkelen. Rendementen zijn na de vorige visitatieronde verbeterd, onder meer als gevolg van intensivering van het onderwijs en aandacht voor studiebegeleiding. Positief zijn de ontwikkelingen op het gebied van studiebegeleiding en kwaliteitszorg.

De samenstelling van de docentengroep is, met een combinatie van junior- en seniordocenten, passend voor een bacheloropleiding. Er is voldoende aansluiting tussen het onderzoek van de docenten en het onderwijs. De opleiding heeft een slag gemaakt in het beleid ten aanzien van de professionalisering van docenten en de uitvoering daarvan, het overgrote deel heeft een basiskwalificatie onderwijs of uitgebreide kwalificatie onderwijs. Er is voldoende aandacht voor Engelse taalvaardigheid en er worden regelmatig bijeenkomsten georganiseerd rondom onderwijsgerelateerde thema's. De hoge werkdruk is – net als bij de vorige visitatie – een aandachtspunt. Het panel vindt het een positief signaal dat het een bespreekbaar onderwerp is en

de opleiding heeft verschillende maatregelen genomen, al zijn de effecten daarvan nog beperkt zichtbaar. Het panel stimuleert de opleiding en faculteit actief te monitoren en verdere werkdrukverlichting na te streven.

Conclusie

Bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

De faculteit heeft haar algemene beleid ten aanzien van tentamens en beoordelingen geformuleerd in het toetsbeleid (2018). De opleiding GPM heeft een aantal algemene principes afgeleid van dit toetsbeleid:

- De toetspraktijk sluit aan bij de visie, de doelen en de opbouw van het curriculum.
- De opleiding GPM is erop gericht studenten academisch én professioneel te laten handelen. De toetsen moeten zichtbaar maken of de student daartoe gaandeweg in staat is. Toetsen moeten derhalve zowel het kennisniveau en het toepassingsniveau beoordelen. De eindkwalificaties zijn richtinggevend.
- De toetsen voldoen aan de criteria validiteit, betrouwbaarheid en praktische uitvoerbaarheid.
- Toetsing vindt op gevarieerde wijze plaats.

Deze algemene principes worden geverifieerd aan de hand van een matrix waarin per cursus de leerdoelen en toetsvormen zijn opgenomen. De cursuscoördinatoren zijn examinatoren en beslissen over de vorm van het tentamen, de keuze van vragen en opdrachten en de beoordeling. De bachelorcoördinator is verantwoordelijk voor de bewaking van de geschiktheid en verscheidenheid aan tentamens. Niet alleen moeten ze passen bij de inhoud van de cursus, maar de bijdrage aan de kwalificaties is ook van belang.

Bij het opstellen van tentamens vindt (peer) review plaats door collega-docenten die betrokken zijn bij een cursus. De tentamens worden beoordeeld op basis van criteria die worden ontleend aan de leerdoelen van de cursus, dit geldt zowel voor schriftelijke als mondelinge tentamens. Voor schriftelijke tentamens zijn antwoordmodellen beschikbaar en studenten krijgen vooraf de criteria en/of voorbeeldvragen tot hun beschikking. In principe worden de resultaten van tentamens binnen 15 werkdagen aan de studenten meegedeeld. Voor essays of individuele opdrachten zijn instructies en criteria beschikbaar in de cursushandleiding. Als onderdeel van het kwaliteitszorgsysteem voor toetsing hanteert elke opleiding een systeem van cursusedossiers. Ook wordt studenten gevraagd na afloop van iedere cursus een evaluatie in te vullen, inclusief een oordeel over de toetsing.

In de zelfevaluatie staat dat de opleiding streeft naar een zorgvuldige balans tussen groepswork en individuele taken en beoordelingen. Studenten geven zoals gezegd in het studentenhoofdstuk en het gesprek met het panel aan dat er relatief veel groepswork is. Volgens informatie uit de zelfevaluatie is circa 25% van de beoordelingen gebaseerd op groepswork, wat volgens het panel een acceptabel percentage is. Behalve dat studenten graag meer individuele opdrachten zouden hebben, noemen ze groepswork ook een uitdaging ten aanzien van coördinatie (zowel binnen de groep als ten opzichte van opdrachten in andere cursussen) en meeliftgedrag. Aan dit laatste punt besteedt de opleiding vanaf het begin van de opleiding aandacht door het begeleiden van het werken en beoordelen in groepen. Daarnaast wordt bij een aantal cursussen een individuele component in de groepsbeoordeling ingebracht. Het panel is van mening dat deze maatregelen gezamenlijk tot een verbetering van de toetsing van groepswork zullen leiden, met name de beoordeling van individuele bijdragen aan een groepsproduct. Studenten informeerden het panel tijdens het visitatiebezoek dat een aantal maatregelen inderdaad al zichtbaar zijn.

Een belangrijk onderdeel van toetsing is de feedback door docenten. Tijdens het visitatiebezoek gaven studenten aan dat ze vooral over de werkwijze van de opleiding in het eerste jaar te spreken zijn, waarbij studenten stapsgewijs worden begeleid in het schrijven van een eerste paper. In de latere jaren wordt soms gebruik gemaakt van peer-feedback door studenten, waarbij ze veel leren van het nakijken van elkaars werk. Ook zijn er begeleidingsgesprekken mogelijk. In alle jaren geldt dat docenten bereid zijn om een afspraak te maken, er wordt dan wel initiatief van de student verwacht. Het panel is positief over het feit dat feedback ten aanzien van tentamens standaard wordt ingepland en aangekondigd op de elektronische leeromgeving. Studenten melden dat de mate en vorm van feedback afhankelijk is van de cursus en de docent, sommige geven individuele feedback en anderen algemene feedback op de groep als geheel.

Examencommissie

De sectie GPM heeft één examencommissie voor de bacheloropleiding en drie masteropleidingen (Human Geography, Spatial Planning en Environment and Society Studies). De examencommissie GPM heeft specifieke regels en voorschriften geformuleerd voor de beoordeling en toetsing, met name ten aanzien van de bachelorscriptie. Tevens houdt de examencommissie voortdurend toezicht op het toepassen van de regels en voorschriften. De examencommissie bewaakt de kwaliteit en beoordeling van tentamens zowel proactief als reactief. Proactief formuleert de examencommissie aanvullende regels, en controleert ze toetsen. Zo is in 2016 een peer review proces georganiseerd voor de toetsen van cursussen, waarbij onderwerpen als rubrics en summatief versus formatief toetsen aan bod kwamen. Op basis van de uitkomsten is er aandacht gegeven aan het internaliseren van de uitgangspunten voor toetsing bij de docenten. Op basis van het gesprek met de examencommissie en de onderliggende documenten concludeert het panel dat de borging van toetsing op orde is. De examencommissie heeft het toetsbeleid van de faculteit gebruikt om principes te formuleren over de toetsing binnen de opleiding. Het hoge percentage docenten met een UKO draagt bij aan toetsdeskundigheid binnen de opleiding. Veel afstemming over het curriculum, maar zeker ook over toetsing, vindt plaats in het sectie-overleg. Een aantal onderwerpen worden regelmatig besproken, maar lijken nog niet echt verankerd. Als voorbeeld noemt het panel de balans tussen formatief en summatief toetsen in de opleiding.

Beoordeling van de bachelorscriptie

De examencommissie stelt zich proactief op ten aanzien van de scriptiebeoordelingen. Zo stelt zij het beoordelingsformulier voor de bachelorscriptie op en zorgt ze voor toewijzing van competente begeleiders en tweede beoordelaars. Het panel constateert dat het scriptie-beoordelingsformulier na de vorige evaluatie is aangepast. Zo is er voor taalgebruik en referenties een sluis criterium opgenomen, iets dat werd geadviseerd door het vorige panel. De eenduidigheid in beoordelingen wordt in het huidige beoordelingsformulier gestimuleerd door een uitgebreide toelichting op de criteria. In 2015 en in 2017 heeft de examencommissie de onderbouwing van de aan bachelorscripties toegekende cijfers beoordeeld door het organiseren van intervisie. Zo heeft in 2017 een derde beoordelaar een aantal scripties opnieuw bekeken en kritisch gereflecteerd op de beoordeling van de begeleider en tweede beoordelaar. Op basis van de bevindingen van de derde beoordelaars, is besloten de toelichting op criteria op het beoordelingsformulier aan te passen.

De tweede beoordelaar wordt toegewezen door de coördinator van de bachelorscripties. De begeleider en tweede beoordelaar bespreken hun oordeel ten aanzien van de scriptie en komen tot een gezamenlijk beoordelingsformulier. Als een student veel inzet en ontwikkeling heeft getoond en zelfstandigheid in het proces heeft laten zien, kan de begeleider maximaal een punt extra toekennen. Bij studenten die bijvoorbeeld extra veel begeleiding nodig hebben, is het mogelijk om maximaal een punt af te trekken. Het panel is van mening dat de communicatie van het oordeel van de tweede beoordelaar naar de student en naar externe beoordelaars zoals het panel en de examencommissie toe transparanter kan. Hoewel de tweede beoordelaar in sommige gevallen een aanvullende opmerking maakt op het beoordelingsformulier, is het onafhankelijke oordeel van de 2e beoordelaar niet structureel vastgelegd. Het panel adviseert de bacheloropleiding een voorbeeld te nemen aan de masteropleidingen, die dit op een goede en transparante manier organiseren. De beoordelingen en eindcijfers van de thesissen in de steekproef kwamen over het algemeen overeen met de

bevindingen van het panel. Wel merkt het panel op dat het paneloordeel in een aantal gevallen lager lag dan dat van de beoordelaars al was dit nooit meer dan één punt. Alle werken werden door het panel wel als voldoende beoordeeld.

Overwegingen

In 2018 is het facultair toetsbeleid vastgesteld waaraan de opleiding haar uitgangspunten voor toetsing ontleent. Een uitgebreide matrix maakt zichtbaar welke toetsvormen voor de verschillende cursussen worden gebruikt. De balans tussen groepswork en individuele opdrachten is adequaat en de opleiding heeft maatregelen genomen om de toetsing van groepswork te verbeteren. Ook het onderwerp feedback krijgt aandacht vanuit de opleiding. Het panel is hier positief over al merkt ze op dat de mate en vorm van feedback afhankelijk lijken te zijn van de cursus en docent. De examencommissie is zowel proactief als reactief betrokken bij de bewaking van de kwaliteit van toetsing. Er zijn verschillende initiatieven op het gebied van toetsing en er wordt veel besproken in het sectie-overleg. Het panel vraagt daarbij aandacht voor de verankering van aan toetsing gerelateerde onderwerpen. Het panel constateert dat de opleiding toetsbeleid en procedures heeft ontwikkeld die bijdragen aan de betrouwbaarheid, validiteit en transparantie van de toetsing. De beoordeling van bachelorscripties is goed georganiseerd, al kan het oordeel van de tweede beoordelaar beter worden vastgelegd.

Conclusie

Bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Bevindingen

Eindniveau

Om inzicht te krijgen in het gerealiseerde eindniveau van de studenten van de bacheloropleiding GPM heeft het panel voorafgaand aan het visitatiebezoek vijftien bachelorscripties met bijbehorende beoordelingsformulieren bestudeerd. Op basis van deze steekproef concludeert het panel dat de bestudeerde bachelorscripties voldoende onderstrepen dat studenten de eindkwalificaties van de opleiding realiseren. Een eerder genoemd structureel aandachtspunt is het afbakenen van een onderwerpkeuze en theoretische concepten. Ook merkt het panel een weinig gevarieerde keuze in de gebruikte methodologie op. Het panel is dan ook positief over het plan van de opleiding om explicieter aandacht te geven aan variatie in methoden. Het panel constateerde ook positieve aspecten in de bachelorscripties. In een aantal scripties werd duidelijk gereflecteerd op de relevantie van het onderzoek voor de discipline. Over het algemeen past de gekozen methodologie bij de onderzoeksvraag en is de methodologie voldoende uitgewerkt. Een van de scripties maakte goed gebruik van "mixed methods". Eén van de scripties liet een adequate opzet van de analyse zien, maar vanwege de slordige vraagstelling en operationalisering, kwam de analyse niet tot zijn recht. Tot slot was er één scriptie met een sterke aanpak op theoretisch en methodologisch vlak, die in de ogen van het panel een hoger cijfer had verdiend.

Positie van alumni

De opleiding geeft aan dat naast de bachelorscriptie het functioneren op de arbeidsmarkt en de toelating tot een vervolgmasters indicatoren zijn om te meten of de beoogde eindkwalificaties zijn gerealiseerd. Aangezien er geen studenten direct na afstuderen de arbeidsmarkt betreden, is het niet mogelijk om hierover informatie te geven. Ongeveer 80% van de afgestudeerden vervolgt de studie met één van de masters die de sectie aanbiedt. De overige 20% gaat een masteropleiding aan een andere instelling in Nederland of daarbuiten volgen. De positie van alumni van de masteropleidingen wordt uitgebreider behandeld in de betreffende beoordelingsrapporten. Daaruit blijkt dat de positie van alumni op de arbeidsmarkt goed is.

Studenten bevestigden in het gesprek met het panel dat ze het afronden van de bacheloropleiding niet als eindpunt van hun opleiding zien. Wel wordt er volgens studenten op verschillende manieren aandacht besteed in de bacheloropleiding aan de voorbereiding op de arbeidsmarkt. Dit gebeurt onder meer aan de hand van gastcolleges vanuit het werkveld en er wordt in de latere jaren van de opleiding verwacht dat studenten leren samenwerken met externe opdrachtgevers. Ook worden ze geacht een eindproduct te leveren dat aansluit bij de wens van de opdrachtgever.

Overwegingen

Op basis van een selectie van recent voltooide eindwerken en de informatie uit het zelfevaluatie-rapport constateert het panel dat studenten de beoogde eindkwalificaties behalen. Hoewel de afbakening van onderwerpkeuze en theorie een aandachtspunt is, laten de bachelorscripties een passend niveau zien. Over het algemeen past de methodologie bij de onderzoeksvraag en is deze voldoende uitgewerkt. Daarnaast toont de positie van alumni – eerst als studenten in masteropleidingen, daarna op de arbeidsmarkt – aan dat studenten de eindkwalificaties van de bacheloropleiding realiseren.

Conclusie

Bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het oordeel van het panel op de standaarden 1, 2, 3 en 4 voor de bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu van de Radboud Universiteit is 'voldoet'. Volgens de beslisregels van de NVAO is het algemeen eindoordeel over de opleiding daarmee 'positief'.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu* als 'positief'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

I. Domeinspecifiek Referentiekader Sociale Geografie en Planologie (2018)

Het domein Sociale Geografie en Planologie in Nederland

Het voorliggende document is beknopter dan het vorige domeinspecifieke referentiekader (2012) door alleen een inhoudelijke schets van het vakgebied van de Sociale Geografie en Planologie te presenteren gekoppeld aan enkele meer algemene verwachtingen t.a.v. competenties van afgestudeerden in deze disciplines. De eindkwalificaties voor de bachelor- en masteropleidingen zijn niet langer opgenomen, enerzijds omdat de Dublin descriptoren een adequate algemene beschrijving van het gewenste wetenschappelijke niveau van opleidingen bieden, anderzijds om de deelnemende opleidingen maximaal ruimte te geven hun eigen profiel zichtbaar te maken in hun eindkwalificaties. Het domein Sociale Geografie en Planologie is een heel breed en divers domein waarbinnen opleidingen verschillende accenten leggen, zoals t.a.v. de balans tussen wetenschappelijke en beroepsmatige vorming, de mate van onderzoekgerichtheid, de relatieve aandacht voor en afstemming tussen de beide sub-disciplines en de mogelijkheden voor en aard van specialisatie. Het domeinspecifieke referentiekader legt de nadruk op de gemeenschappelijke kenmerken die voor alle opleidingen gelden. De deelnemende partijen zullen in hun zelfstudies aangeven op welke wijze zij zich profileren ten opzichte van het gemeenschappelijke kader.

In het domein Sociale Geografie en Planologie staat de complexe relatie tussen mens (samenleving) en omgeving (ruimte) centraal. Voor de geografisch-planologische denkwijze zijn vijf kwaliteiten bepalend. Allereerst het vermogen te kunnen denken in een tijd-ruimteperspectief, zijnde de twee dimensies waarbinnen menselijk handelen zich voltrekt. Voorts de eigenschap om de relatie mens-omgeving te bestuderen vanuit het perspectief van op elkaar ingrijpende ruimtelijke schaalniveaus (lokaal, regionaal, nationaal, mondiaal). Sociaal ruimtelijke transformaties worden begrepen vanuit de wisselwerking tussen die schaalniveaus (het meerschalgige – multiscale – perspectief) zonder daarbij overigens aannames te doen over de dominantie van het ene niveau (bijvoorbeeld het mondiale) over het andere (bijvoorbeeld het lokale). In de derde plaats wordt het geografisch-planologische denkraam gekenmerkt door de opvatting dat ruimte en samenleving elkaar wederzijds constituerende krachten vormen. Menselijk handelen, en de daarin ontwikkelde vaste patronen (instituties), slaan neer in de ruimte, terwijl omgekeerd ruimtelijke structuren en plaats-kenmerken menselijk handelen oproepen en vormgeven. Een vierde kwaliteit van het geografische-planologische denken betreft de sterk multidisciplinaire oriëntatie, hetgeen betekent dat de mens-omgevingsrelatie wordt bestudeerd vanuit verschillende – ook hier weer – elkaar wederzijds aanvullende discipline perspectieven. Welke combinaties daarin worden gekozen hangt nauw samen met de aard van bestudeerde sociaal-ruimtelijke problematieken en zal daarom tussen de opleidingen binnen het domein uiteenlopen. De vijfde kwaliteit, tot slot, is nauw gekoppeld aan de voorafgaande, namelijk het integratieve karakter van de geografisch-planologische benadering. Dit omvat de ambitie economische, sociale, culturele en politieke verschijnselen en processen in hun onderlinge samenhang binnen specifieke ruimtelijk contexten te bestuderen.

Centrale begrippen in het domein zijn ruimte ('space'), plaats ('place'), locatie, schaal, netwerken, verbindingen, ('linkages'), ruimtelijk gedrag, 'place attachment', ruimtelijke kwaliteit, ruimtelijke inrichting en ruimtelijke interventies. Binnen het domein worden sociaal-ruimtelijke vraagstukken en processen als vertrekpunt worden genomen. Te denken valt aan ongelijkheid, mondialisering, migratie, segregatie, diversiteit en identiteit, milieulasten, duurzame gebiedsontwikkeling, mobiliteit, en 'governance'. Niet alleen de kritische analyse van deze vraagstukken en processen, maar ook ontwerp en interventies die gericht zijn op het oplossen van sociaal-ruimtelijke dilemma's staan centraal.

Inherent aan de disciplines van de Sociale Geografie en Planologie is het internationale en comparatieve karakter van de bestudering van het mens-omgevingscomplex. Sociaal ruimtelijke vraagstukken, en de manier hoe daarop planmatig wordt ingegrepen, dragen het stempel van de specifieke nationale, regionale en lokale context waarbinnen ze zich voordoen. Binnen de Sociale

Geografie en Planologie staat het belang van deze context centraal zonder dat het verwordt tot een eindeloze verzameling van casestudies. Het doel is juist om de internationale overeenkomsten en verschillen van ruimtelijke processen en ontwikkelingen te identificeren, d.w.z. om oog te hebben voor zowel de unieke als de generieke aspecten van sociaal ruimtelijke problemen. Beide facetten zijn kenmerkend voor de geografisch-planologische zoektocht naar theorievorming (verklaring in context). Om dit internationale en vergelijkende karakter te benadrukken zal het curriculum, zowel in literatuur als opdrachten, zich nooit enkel richten op Nederland. Tegelijkertijd zal de bestudering van Nederlandse casuïstiek altijd plaatsvinden met aandacht voor het internationale belang en de internationale toepasbaarheid van hier ontwikkelde theoretische perspectieven en onderzoekbenaderingen. In het verlengde daarvan is het van belang vast te stellen dat bij alle Nederlandse opleidingen in het domein sprake is van een toenemende diversiteit (langs allerlei lijnen) in de samenstelling van staf en studenten. De "international classroom", die in steeds meer opleidingen wordt gerealiseerd, faciliteert en versterkt ook de internationaal-vergelijkende oriëntatie van beide disciplines.

Het domein Sociale Geografie en Planologie heeft zich gevormd in nauwe samenhang met de andere sociale wetenschappen waar het belangrijke kwaliteiten van heeft geïncorporeerd – zoals de aandacht voor theorievorming en de noodzaak van methodologische strengheid – maar waar het zich ook t.o.v. profileert. Kenmerkend (maar zeker niet uniek) voor ons domein is de sterke empirische oriëntatie, hetgeen tot uitdrukking komt in het grote belang dat wordt gehecht aan primaire dataverzameling en veldwerk. Het "leren door te doen" neemt bij alle opleidingen een belangrijke plaats in, ook al omdat het de sensitiviteit voor het tijd- en plaatsgebonden karakter van sociale, culturele, politieke en economische verschijnselen en ontwikkelingen helpt te vergroten. Geografen en planologen worden altijd uitgedaagd om uit de comfortzone van het eigene te treden. Daarnaast is binnen het domein – wederom zeker niet uniek – allengs steeds meer ruimte ontstaan voor de inzet van een veelheid van methoden en technieken van onderzoek. De keuze voor methodologisch pluralisme hangt samen met de keuze om te vertrekken vanuit sociaal-ruimtelijke vraagstukken op verschillende niveaus waarvan de analyse nu eenmaal niet op standaardwijze valt uit te voeren.

Afgestudeerden in het domein Sociale Geografie en Planologie beschikken over het vermogen sociaal-ruimtelijke vraagstukken te identificeren, te analyseren en te verklaren gebruik makend van en bijdragend aan het 'body of knowledge' van de eigen en aanpalende disciplines. Voorts zijn zij geschoold in de algemene sociaalwetenschappelijke methoden en technieken, alsmede de meer domeinspecifieke onderzoeksmethoden, zoals GIS en ruimtelijke impactanalyse. In de bachelorprogramma's wordt, conform de Dublin descriptor, een breed wetenschappelijk fundament gelegd, terwijl de masterprogramma's opleiden op een theoretisch en methodisch meer geavanceerd en specialistisch niveau.

De opleidingen bereiden voor op een zeer diverse beroepspraktijk. Afgestudeerden in het domein Sociale Geografie en Planologie zijn werkzaam in een uiteenlopende reeks beroepen en sectoren. Kenmerkende beroepen zijn onderzoeker, docent, consultant, beleidsmedewerker en projectmanager. Onderscheidend is de neiging van geografisch en planologisch getrainde werknemers om aan te sturen op integrale benaderingen van vraagstukken en om de betekenis van ruimtelijke verscheidenheid in te brengen. Studenten met specialistische masteropleidingen komen doorgaans in direct met de specialisatie samenhangende beroepsvelden terecht, zoals ruimtelijke ordening, stedelijk beleid, bouwen en wonen, regionaal beleid, verkeer en vervoer of milieubeleid. De zelfstudies van de afzonderlijke opleidingen zullen meer specifiek ingaan op de beroepen en sectoren waarin de afgestudeerden werkzaam zijn.

Het Domeinspecifiek referentiekader (DSRK) is tot stand gekomen via het landelijke Disciplineoverleg Geografie en Planologie. Het vorige DSRK is daartoe aangepast - d.w.z. geactualiseerd en vooral veel compacter gemaakt door de eindkwalificaties voor bachelor en master eruit te laten - en vervolgens voorgelegd aan alle deelnemende opleidingen voor commentaar. Vervolgens is het vastgelegd in de vergadering van het Disciplineoverleg van 6 september 2018.

II. Domeinspecifiek Referentiekader Milieu- en Duurzaamheidswetenschappen (2017)

Dutch referential framework for academic programmes in Environment and Sustainability

This text is the result of discussions between the leaders of the Dutch academic programmes in Environment and Sustainability (E&S) as united in the Interuniversity Committee Environmental Sciences¹. The discussions took place in the spring of 2017, in anticipation of the assessment and accreditations scheduled for 2018/19. The committee deemed this an appropriate time to update the previous collective referential framework dating from 2012. Generally speaking, this Dutch referential framework aligns with the Bologna Process, from which the 'Framework of Qualifications for the European Higher Education Area' (FQ-EHEA) originated.

Representatives from all Dutch E&S education programmes offered at university level were invited to participate in the development of this collective referential framework. The programmes that endorse this referential framework are expected to use their self-evaluation reports to position their programme within the general framework outlined in this document.

The document begins with a description of the Environment and Sustainability domain (1) and proceeds to discuss earlier initiatives taken towards establishing an international benchmark (2). It then offers a brief history of academic E&S education in the Netherlands (3), including similarities and differences between programmes. Subsequently, it explores the labour market for E&S graduates (4). The findings of this exploration are used to discuss the academic competencies for Bachelor's and Master's degree programmes (5). The document concludes with the academic goals of E&S education at Bachelor's and Master's level (6).

1. Environment and Sustainability: a description of the field

With the advent of environmentalism in the 1970s, academic environmental research and education gained a serious international foothold. As a result, the E&S domain developed into an established and accredited field in the Netherlands and abroad, with its own 'body of knowledge' (Scholz 2011), chairs, departments, academic education and research programmes, scientific organisations and journals. E&S education now enjoys excellent contacts with professionals in the labour market, bolstering it with skilled experts and collective research. These E&S professionals have organised themselves into different associations such as the Dutch Association of Environmental Professionals (VVM) and the European Network of Environmental Professionals (ENEP).

Several definitions of the environmental sciences are available, both in the Netherlands and internationally (see Udo de Haes 1984; Stern 1993; Boersema and Reijnders 2009). These definitions share the view that the environmental sciences are concerned with the study of human-induced environmental problems. The word 'problem' is crucial here: from the outset, the environmental science discipline has profiled itself as a solution-oriented and mission-oriented field, deeply rooted in society (Broekhans 2003). With their problem-solving nature, the environmental sciences focus on analysing and explaining environmental issues in order to find suitable approaches and solutions to such problems. For all environmental academic professionals, the effectiveness, political robustness and social legitimacy of any intervention must also be the object of research and reflection. From the very start, environmental academic professionals in the Netherlands and abroad have proclaimed themselves to be interdisciplinary by nature. The environmental science discipline comprises a wide variety of natural, social and technical science disciplines, and attempts to integrate the myriad of perspectives within these disciplines into one complementary whole.

Since the publication of *Our Common Future* in 1987 and the Earth Summit in Rio de Janeiro in 1992, the sustainability sciences have been evolving. Interdisciplinary by nature, this discipline promotes the necessary transition towards a more sustainable society, building upon ethical considerations such as equity, fairness and future development options. For the environmental sciences, sustainable development is a distinct object of diagnostic and solutions-oriented research as well as the driving force behind ethical, scientific and social actions. While environmental scientists primarily focus on the ecological aspect of the 'planet' pillar of sustainability, sustainability scientists do not only focus

on human-environment interactions, but also on human-human interactions. Societal issues such as poverty, gender, war, immigration and economic sustainability are typically addressed in sustainability sciences. The sustainability sciences embrace dozens of concepts, approaches and themes from the environmental sciences, including systems thinking, modelling and transitions. Environmental and sustainability sciences primarily emphasise different yet cohesive time-space scales, constantly connecting the 'here and now' with the 'there and later'. Environmental and sustainability sciences appreciate the complexity of environmental issues and sustainability challenges, the limits of human knowledge and the ethical implications of both in terms of uncertainty, precaution and risk governance.

2. Environment and sustainability education: inspiring international benchmarks

E&S emerged as a new interdisciplinary research and education field in the 1970s and has now acquired an established place in academia worldwide. In almost all countries of the world, universities offer E&S education at Bachelor's and/or Master's level. Various attempts have been made to describe the key features of E&S education and to identify shared aspects of the identity of E&S education (e.g. Vincent and Focht 2011; QAA 2014; Vermeulen et al. 2014). Two examples from outside the Netherlands are presented below, followed by the outcomes of a study of academic Master's programmes in sustainable development around the world.

1. UK Quality Assurance Agency for Higher Education - Subject Benchmark Statements

The UK Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA) published a report on subject benchmark statements for Earth Sciences, Environmental Sciences and Environmental Studies (QAA 2014). The subject benchmark statements provide a reference point for academic programmes, as they outline what graduates of a specific programme are expected to know, do and understand. The QAA 2014 report identifies the following aspects as key features of the Bachelor's programmes in Earth Sciences, Environmental Sciences and Environmental Studies:

- "a focus on understanding Earth systems in order to learn from the past, understand the present and influence the future;
- an emphasis on practical (especially field-based) investigation;
- multidisciplinary and interdisciplinary approaches;
- working across a range of spatial and temporal scales;
- the development of skills in observation and analysis to support decision-making in the light of uncertainty;
- an appreciation of societal contribution and context;
- the development of professional skills for employability" (QAA 2014:p 6).

The QAA positions Environmental Sciences programmes between, on the one hand, Earth Sciences, focusing on the study of the Earth systems (or the biophysical environment) and, on the other hand, Environmental Studies, focusing on the human systems (QAA 2014). The 2014 report lays a greater emphasis on sustainability than earlier reports, acknowledging that sustainability is a fundamental part of many subject areas associated with the three programmes.

2. USA - National Council for Science and the Environment (NCSE) - Center for Environmental Education Research

In the USA, the Center for Environmental Education Research (CEER) of the NCSE published various reports on the wide diversity of E&S graduate and undergraduate degrees in the USA (Vincent and Focht 2009a; Vincent and Focht 2009b; Vincent and Focht 2011; Vincent et al. 2013). Vincent and Focht (2011) characterized these degrees by their focus on the interfaces and interactions of coupled human-nature systems aimed at preparing students to be sustainability-oriented problem solvers (Vincent and Focht 2011). Key learning outcomes of E&S programmes include disciplinary synthesis abilities, systems thinking, cognitive skills, knowledge of the socio-political and natural aspects of environmental problems, understanding of the limits of science and technology, recognition of the importance of acknowledging and reporting uncertainty, and a normative orientation toward sustainability (Vincent 2015). Obviously, these programmes typically contain a broad range of disciplines from different scientific domains.

Vincent et al. (2013) identified three curricular approaches to E&S, depending on the emphasis of the programme: (i) Natural Systems Emphasis, (ii) Social Systems Emphasis, and (iii) Sustainability Solutions Emphasis. Moreover, they identified two axes to describe E&S education based on the knowledge and skills taught or trained in these programmes. These axes and the curricular orientations are illustrated in Figure 1. The X-axis indicates the extent to which a programme focuses on understanding problems versus developing sustainability-oriented solutions. The Y-axis indicates the extent to which a programme focuses on natural sciences versus social sciences and humanities.

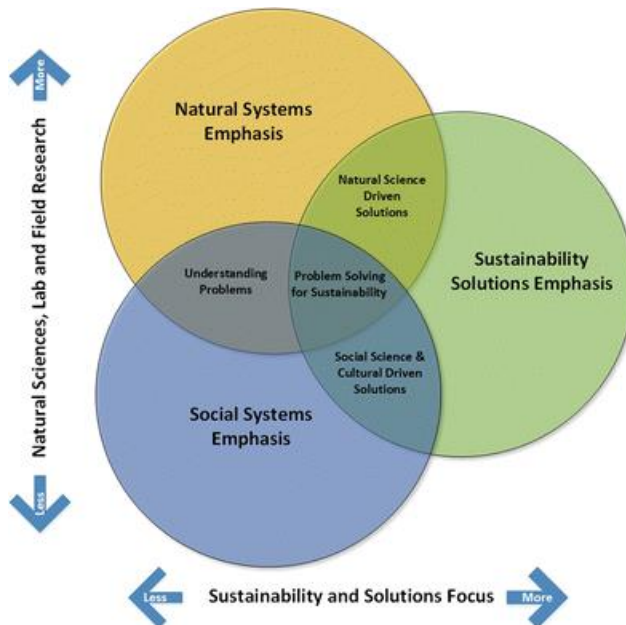

Figure 1: A framework for understanding US undergraduate E&S programme curricula (from: Vincent 2015)

3. Academic Master's programmes in sustainable development around the world

Several studies have been performed on competencies for sustainability professionals and the associated academic programmes (Vermeulen et al. 2014; Wiek et al. 2016; Perez Salgado et al. 2017). Based on a literature review and a worldwide survey among lecturers and students involved in programmes on sustainable development, Vermeulen et al. (2014) identified key competencies (i.e. types of knowledge, skills and attitudes) for sustainable development professionals at an academic Master's level. They grouped these key competencies into the following three categories: (i) competencies around intellectual abilities (such as analysing, evaluating and crafting future scenarios and systems thinking), (ii) competencies around interacting (such as leadership and social skills and strategic competency and practical skills), and (iii) competencies around self-development (such as normative and ethical competencies). This study also revealed that education in sustainable development requires a specific educational approach. It requires not only traditional disciplinary and value-free empirical approaches, but also, and in particular, interdisciplinary and transdisciplinary approaches. If a programme aims at educating change agents, personal value development and the development of normative and ethical competences also need to be part of the programme (Vermeulen et al. 2014).

3. Environment & Sustainability education in the Netherlands

In the 1970s, environmental education was introduced in the Netherlands, predominantly in the form of interdisciplinary and interdepartmental elective courses. In the 1980s, many universities began offering specialisations or four-year programmes in environmental science. From the early 1980s, environmental science institutes and departments – since then grouped in the Interuniversity Committee Environmental Sciences (ICM) – began reaching agreement on distinct thematic specialisations (energy, space, nature, policy and others) in their education and research. During the

first inspection of academic environmental education (VSNU 1995), these specialisations were easy to identify.

The 1990s and early 2000s also ushered in new changes in the Netherlands: in addition to an interest in specific environmental education programmes, general environmental issues were receiving increasing attention from the more traditional programmes such as urban planning, chemistry, law and engineering. To a certain extent, these two variants complemented each other. The last decade saw the emergence of the academic field of sustainability science that addresses sustainable development challenges in an integrative and transformative way to find solutions and pathways towards sustainability. This development has led to the broadening of some environmental programmes into sustainability programmes as well as to the development of new sustainability programmes.

Currently, almost all universities in the Netherlands offer one or more programmes in the field of environment and sustainability. The following dimensions introduce more structure to the field and allow for the positioning of individual E&S education programmes.

The first dimension is formality: there are three-year Bachelor's programmes as well as one- or two-year Master's programmes. Although all universities offer Master's programmes, the number of E&S Bachelor's programmes is limited (WUR, OU, UU, VU and UvA – the latter two programmes are not included in the current national assessment of E&S programmes).

Secondly, considering the complex nature of environmental issues and sustainability challenges, E&S programmes cannot pay equal attention to all aspects; rather, they focus on a specific science domain or theme. On the one hand, this can result in a disciplinary focus within or across disciplines such as the natural, social, health or engineering sciences. On the other hand, programmes vary with regard to their breadth and depth while focusing on specific themes, such as water, biodiversity, energy, industrial processes, climate change or urbanisation. Some programmes start with a disciplinary approach and introduce the interdisciplinary dimension later in the programme, while others start from an interdisciplinary perspective and offer specialization options later in the programme.

4. Labour Market

Although no recent and systematic studies are available, all signs indicate that the labour market for academic environmental and sustainability professionals is, in quantitative terms, reasonably stable whereas, in qualitative terms, it shows an increasing diversity of professional profiles. Several studies indicate that E&S graduates, with their interdisciplinary training that enables them to make connections between different disciplinary domains as well as between science and stakeholders, and their strongly developed analytical and problem-solving skills, can make a valuable and much needed contribution to a sustainable society (KNAW 2012; AWTI 2013; WRR 2014; Ligtoet et al. 2016). Some labour market scenarios even predict a future shortage of 'green professionals' (ROA 2015). Rather than speculating on this, in this section we pay attention to the manner in which programmes are attuned to the needs of the field, and to the degree of graduates' success.

Attuning to the needs of the professional field

Academic programmes in the Netherlands are in fairly regular consultation with the professional field through a variety of channels:

- participation of E&S professionals in advisory councils, professional field committees or sounding board committees, often following curriculum reviews and/or assessments;
- interaction at congresses and workshops;
- research programmes, traineeships and graduation projects on behalf of and at organisations in the associated field;
- more recently, professional social media such as LinkedIn.

Moreover, in the Netherlands, there is continuous contact with the VVM, in particular via the VVM section 'Environmental Education and Labour Market' (MO). Whereas these national associations are,

as a rule, members of international professional associations such as ENEP, the synchronisation with the professional field is usually oriented towards the Netherlands.

Graduate success

Although holders of an academic Bachelor's degree can, in principle, start on the labour market, there is little systematic information available on the civil effect of the Bachelor's study. In the field of E&S education, the impression prevails that Bachelor graduates, sometimes with several years' work experience, go on to take a Master's degree. Employers have indicated that they do not regard the academic Bachelor's level as a final qualification (VNO-NCW & MKB Nederland 2013).

Using surveys among their graduates, E&S education providers are reasonably well informed about the labour market for their graduates. In a general sense, the job opportunities for E&S scientists follow the economic climate of the general labour market. The E&S labour market does, however, exhibit specific trends with regard to specific environmental themes: from soil sanitation to environmental impact assessment (EIA) in the 1980s and 1990s, and, more recently, from sustainability assessments to renewable energy projects.

The survey of graduates from all academic E&S programmes shows, across the full spectrum, that these graduates tend to be successful and that even when the public interest in the environment declines (after 1992-93 and after 2001) or when the economy is performing poorly, jobs are still available for academic environmental and sustainability professionals. These opportunities can mainly be found in professional profiles on a continuum from research to advice. In the Netherlands, there are a considerable number of private consulting firms. A recent trend in the Dutch labour market is the increase in the number of independent businesses, particularly consultancies, in the field of environmental and energy technology, environmental communication, and so on. NGOs are also increasingly active as E&S service providers, advisors, etc. All of this contributes to an increasing diversity of job profiles in the E&S labour market.

Finally: although academic E&S programmes increasingly focus on foreign students, there is only limited information available regarding the labour market of graduates who have returned to their country of origin. This also applies to Dutch students who have gone abroad.

5. Competencies of an academic Environment and Sustainability scientist

Graduates of academic E&S programmes are expected to have acquired the ability to contribute to the transition towards a more sustainable society. Graduates may work as researchers, consultants and advisors in the field of E&S, in both private and public organisations.

The graduates' substantive, methodical, strategic and communicative skills are focused on the analysis of environmental issues and sustainability challenges from a systems perspective, the design of innovative solutions to these challenges, and the implementation of these solutions. The avoidance of 'shifting' of sustainability problems in time, space or otherwise is a crucial motive for the central role of the systems perspective. Graduates' essential cognitive and methodical skills include compiling different types of knowledge, maintaining an overview, making integral assessments, and comparing and integrating this knowledge. Graduates should be able to function in a multi-faceted scientific (interdisciplinary, complex, uncertain) and social (political sensitivity, social unrest) context; in other words, they should be competent within a professional context. This requires communication and cooperation skills as well as the ability to reflect on normative principles and their own role as a scientist in the societal debate.

Whereas graduates of Bachelor's programmes are mainly involved in the application of knowledge and may address relatively simple research questions, Masters typically deal with research projects that aim to derive empirical outcomes in research settings that are often ill-defined, complex and open-ended, in which causality may be elusive. Graduates of E&S Master's programmes should be able to design and carry out research projects largely independently. This requires ample knowledge of the sustainability challenge involved, rigorous knowledge of theories and empirical methods, as

well as a critical attitude. Essentially, the Master's programmes are each closely linked to an active research environment in Environment and Sustainability.

6. Consequences for final attainment levels

The specific blend of disciplinary and thematic orientation varies per programme and is laid down more specifically in the final qualifications of each programme. In all programmes, there is a clear differentiation between the Bachelor's and Master's levels with respect to:

- the complexity of the problem situations in terms of scientific and/or stakeholder complexity and/or the number of disciplines involved;
- the amount of information necessary, known, and available from the practical problem situation;
- the level of autonomy of the student in studying the problem and applying theories.

Environment and Sustainability Bachelor graduates

Students who have completed an E&S Bachelor's programme have at least the domain-specific knowledge and skills described below.

Bachelor graduates:

- are able to analyse environmental issues and sustainability challenges within the context of human-environment interactions, to indicate the multi-faceted nature of these issues, to identify the aspects that require scientific insights from one or more disciplinary fields, and to understand the necessity and the interconnection of a variety of disciplinary approaches;
- are able to identify the nature, the cause and effect processes, the extent, and the background of environmental issues and sustainability challenges, to further analyse and interpret these aspects using scientific concepts, theories and methods, and to formulate recommendations for dealing with these issues;
- are able to position environmental issues within the context of 'sustainable development' as an object of scientific practice, as a directive and as a background for transition-oriented intervention;
- have, through theme-oriented studies, gained experience with multidisciplinary and/or interdisciplinary collaboration and the associated methodical and communicative skills and challenges;
- have the basic academic skills for defining a problem, formulating a research question, setting up a research plan, gathering information, processing, analysing and interpreting data;
- are able to submit oral and written reports and to clarify and defend a scientifically based point of view.

Environment and Sustainability Master graduates

The competences of students who have completed an E&S Master's programme can be summarised as follows.

Master graduates:

- are able to assess the relevance of environmental issues and sustainability challenges;
- are able to position environmental issues within the context of sustainable development
- are able to carry out in-depth research and analysis of complex environmental issues and sustainability challenges, starting with a set of concepts, theories and research methods;
- are able to independently set up an investigation into an environmental issue or sustainability challenge, to carry out this investigation, to report on the progress, and to formulate recommendations for intervention and further research;
- are able to make a contribution at an academic level to the transition to a sustainable society on the basis of acquired substantive and methodical knowledge and acquired skills in the field of knowledge integration, reporting and advice;
- are able to communicate both in a scientific and a non-scientific context about environmental issues and sustainability challenges, and the way to deal with the issues, to adopt scientifically sound points of view about these, and to argue those points of view;

- are able to critically reflect on environmental issues and sustainability challenges, on the contribution of environmental and sustainability scientists, and on the associated questions of complexity and uncertainty;
- are able to function as academic E&S professionals, acting as researchers, advisors and/or being operative in academic, government or private (profit and non-profit) organisations.

References

- AWTI Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie (2013). *Kiezen voor kenniswerkers – Vaardigheden op de arbeidsmarkt voor kenniswerkers*.
<https://www.awti.nl/documenten/adviezen/2013/9/12/kiezen-voor-kenniswerkers>
- Boersema J. and L. Reijnders (2009) (eds.), *Principles of Environmental Sciences*, Springer.
- Broekhans, B. (2003), *Hoe milieukunde geschiedenis werd – demarcatie van een maatschappelijk relevante wetenschap, 1970-2000*, Nijmegen University Press.
- Gosselin, D., Parnell, R., Smith-Sebasto, N. J. and Vincent, S. (2013) 'Integration of sustainability in higher education: three case studies of curricular implementation', *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 3(3), 316-330.
- KNAW Koninklijke Nederlandse Akademie der Wetenschappen (2012). *Beyond the horizon of RIO +20 – Science for Sustainable Development*. <http://knav.nl/nl/actueel/publicaties/beyond-the-horizon-of-rio-20>
- Ligtvoet, A., Pickles, A. and Barneveld, J. van (2016). *Kwalitatieve impact van het Energieakkoord op werkgelegenheid*. Eindrapport. Technopolis. <http://www.technopolis-group.com/?report=kwalitatieve-impact-van-het-energieakkoord-op-werkgelegenheid>
- Perez Salgado, P., Abbott, D., and Wilson, G. (2017). Dimensions of professional competences for interventions towards sustainability. *Sustainability Science*, doi:10.1007/s11625-017-0439-z.
- QAA (2014) *Subject benchmark statement; Earth sciences, environmental sciences and environmental studies*, Gloucester: The Quality Assurance Agency for Higher Education.
<http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/SBS-earth-sciences-14.pdf> .
- Research Centre for Education and the Labour Market (2015). *De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2020*. Roa Rapport 2015/6. http://roa.sbe.maastrichtuniversity.nl/roanew/wp-content/uploads/2016/01/ROA_R_2015_6.pdf
- Scholz, R.W. (2011), *Environmental Literacy in Science and Society – From knowledge to decisions*, Cambridge University Press.
- Stern, P.C. (1993), *A second environmental science: human-environment interactions*, *Science*, 260 (5116), 1897-1899.
- Udo de Haes, H.A. (1984), *Milieukunde, begripsoverzicht en afbakening*, in J.J. Boersema et alii (red.), *Basisboek Milieukunde*, Meppel/Amsterdam, 17-30.
- Vincent, S. (2015) 'Response: Theory in, theory out: NCSE and the ESS curriculum', *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 1-5.
- Vincent, S. and Focht, W. (2009a) *Perspectives on Environmental Program Curricula and Core Competencies; A Report of the Curriculum Committee of the Council of Environmental Deans and Directors*, National Council for Science and the Environment [online], available:
http://ncseonline.org/CMS400Example/uploadedFiles/01_NEW_SITE/2_Education_and_Careers/CEDD/Programs_and_Committees/CEDD%20Phase%20I%20Perspectives%20Report%202009.pdf [accessed October, 22 2009].
- Vincent, S. and Focht, W. (2009b) 'US higher education environmental program managers' perspectives on curriculum design and core competencies; Implications for sustainability as a guiding framework', *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 10(2), 164-168.
- Vincent, S. and Focht, W. (2011) 'Interdisciplinary environmental education: elements of field identity and curriculum design', *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 1(1), 14-35.
- Vincent S., Bunn, S. and Sloane, S. (2013) *Interdisciplinary environmental and sustainability education on the nation's campuses: curriculum design*. National Council for Science and the Environment, Washington, DC.
- Vermeulen, W. J. V., Bootsma, M. C. and Tijm, M. (2014) 'Higher education level teaching of (master's) programmes in sustainable development: analysis of views on prerequisites and practices based on a worldwide survey', *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 21(5), 430-448.
- VNO-NCW and MKB Nederland (2013). Letter to Minister of Education, Culture and Science regarding "WO-bachelor als zelfstandige arbeidskwalificatie". Reference-number 13/11.673/PK/HdB.
<https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vjhyftgm4xzq>
- Wiek, A., Bernstein, M.J., Foley, R.W., Cohen, M., Forrest, N., Kuzdas, C., Kay, B., Withycombe Keeler, L. (2016). Operationalising competencies in higher education for sustainable development. In: Barth, M., Michelsen, G., Rieckmann, M., Thomas, I. (eds), *Routledge Handbook of higher education for sustainable development*. Routledge, London, pp. 241-260.
- WRR Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2014). *Working Paper 11 – Ontwerpeisen voor de relatie tussen kennis en duurzaamheidsbeleid*. <https://www.wrr.nl/publicaties/working-papers/2015/06/10/ontwerpeisen-voor-de-relatie-tussen-kennis-en-duurzaamheidsbeleid>

BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN

Kenmerken zoals gedefinieerd door de bacheloropleiding GPM waarop het zich wil profileren:

1. Een integrale benadering: wetenschap en arbeidsmarkt vragen om academische professionals die over de grenzen van de eigen invalshoek en de eigen probleemstelling heen kunnen kijken. Nijmeegse GPM-studenten leren daarom vanuit verschillende, elkaar aanvullende perspectieven een sociaalruimtelijk vraagstuk te benaderen. Zo ontwikkelen zij een integrale visie op sociaalruimtelijke problemen op stevige sociaal-theoretische basis, die de hele cyclus tussen problematisering en analyse tot interventie en reflectie beslaat. Integratie vindt plaats tot op het niveau van vakken.
2. Een breed sociaalwetenschappelijk perspectief: meer dan de fysieke omgeving, staat de sociale leefomgeving centraal en deze wordt benaderd vanuit een brede, sociaalwetenschappelijke invalshoek.
3. Een duurzaamheidsperspectief: studenten worden getraind om duurzaamheid - kortweg: de balans tussen people, planet en profit - continu te betrekken bij het bestuderen en inrichten van de ruimte.
4. Een breed spectrum aan onderzoeksmethoden: voor het analyseren van sociaalruimtelijke problemen is goed onderzoek nodig. Daarom is de Nijmeegse opleiding onderzoeks-gericht, met aandacht voor een breed scala van wetenschappelijke onderzoeksmethoden en - technieken.
5. Aandacht voor interventies: veel afgestudeerden vervullen beleidsgerichte functies als adviseur, onderzoeker of beleidsmaker. Daarom is er expliciet aandacht voor de interventies van diverse betrokken partijen om sociaalruimtelijke problemen aan te pakken. De inbedding in de Faculteit der Managementwetenschappen, met haar accent op complexe sturingsvraagstukken, scheidt hiervoor uitstekende voorwaarden.
6. Profilering op een selectie van inhoudelijke thema's: De keuze voor vraagstukken is deels gebaseerd op inhoudelijke zwaartepunten die ook binnen het gefocusseerde onderzoeksprogramma van de sectie worden gehanteerd; dit betekent dat sommige thema's (duurzaamheid, grens- en migratieproblematiek, stedelijke ontwikkeling) wat meer en andere (volkshuisvesting, mobiliteit) wat minder expliciete aandacht krijgen.

Eindkwalificaties: Aan het einde van de opleiding is de student in staat om:	Dublin-descriptor				
	1	2	3	4	5
Kennis en inzicht					
a) de belangrijkste concepten, theorieën, ontwikkelingen, stromingen, van de sociale geografie, planologie en milieumaatschappijwetenschappen toe te lichten, kritisch te beoordelen, en te relateren aan actuele ontwikkelingen en in maatschappelijke en wetenschappelijke debatten te vergelijken op verschillende schaalniveaus					
b) de relevante theorieën, methoden en technieken om onderzoek te verrichten naar sociaalruimtelijke en milieu (beleids)problemen toe te lichten en kritisch te beoordelen.					
c) en daarbij zowel conceptualiserende, contextualiserende als analyserende attitude te etaleren.					
Integratieve toepassing					
a) onder begeleiding systematisch relevante informatie te verzamelen, beoordelen en verwerken en in een bredere (ruimtelijke) context te plaatsen;					
b) onder begeleiding sociaalruimtelijke vraagstukken empirisch te analyseren door toepassing van concepten en theorieën en de gemaakte keuzes te beargumenteren en er op te reflecteren;					
c) op sociaalruimtelijke interventies te reflecteren en deze te duiden met oog voor relevante actoren op de verschillende beleidsniveaus en voor de maatschappelijke effecten;					
d) te reflecteren op de ethiek rond zijn/haar eigen rol en de maatschappelijke context in sociaalruimtelijke en milieuvraagstukken.					
Communicatie					
a) adequaat schriftelijk en mondeling te rapporteren en te communiceren over onderzoek en sociaalruimtelijk en milieubeleid aan zowel specialisten als niet-specialisten;					
b) doelgericht samen te werken in uiteenlopende sociale verbanden (teams van deskundigen, maatschappelijk overleg en onderhandeling) met erkenning van een ieders belang, positie en waarden.					

De grijs tinten geven aan in welke mate een eindkwalificatie correspondeert met een Dublin descriptor.

- hoofdzakelijk
- in zekere mate

BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA

Vakkenschema bachelor Geografie, Planologie en Milieu					
Jaar	Semester 1		Semester 2		EC
	Blok 1 (september - oktober)	Blok 2 (november - januari)	Blok 3 (februari - maart)	Blok 4 (april - juni)	
1	Inleiding Geografie, Planologie en Milieu	Ruimtelijke Transformaties	Visies op de Stad	Filosofie van de Managementwetenschappen	60
	Ontwerpen van onderzoek (OIM-A)	Economie	Beschrijvende statistiek (OIM-B)	Leerproject 1: Onderzoek je Eigen Leefomgeving	
	Academische vaardigheden		Mapping 1.0		
2	Approaches to Space and Environment	Qualitative Methods	Quantitative Methods	Theorising Spatial Practices	60
	Gebiedsontwikkeling	Sustainable Intervention Methods	Factor Aarde	Omgevingsbeleid in Nederland	
	Globalising Worlds		Leerproject 2: Veldwerk in het Buitenland		
3	Keuzevakken (30 EC) waarvan ten minste 12 EC verdiepvakken: - <i>Space and Environment in the EU</i> - <i>Environment and Society</i> - <i>Stedelijke economie</i> - <i>Recht en instituties</i> - <i>Borders and Identities</i>		Practising Spatial Theories	Bachelorthesis	60
			Duurzame Regionale Ontwikkeling		
			Bachelorthesis		

BIJLAGE 4: BEZOEKPROGRAMMA

DAG 0		maandag 27 mei 2019
16.30	18.30	Aankomst panel bij universiteit, startoverleg panel
19.00	21.00	Werkdiner panel

DAG 1		dinsdag 28 mei 2019
8.30	9.00	Aankomst panel en welkom
9.00	9.45	Gesprek met opleidingsmanagement (inhoudelijk verantwoordelijken)
9.45	10.15	Intern paneloverleg en inzien documentatie
10.15	11.00	Gesprek met studenten (en alumni) B Geografie, Planologie en Milieu (incl. OC)
11.00	11.15	Pauze
11.15	12.00	Gesprek met docenten B Geografie, Planologie en Milieu (incl. OC)
12.00	13.30	Intern paneloverleg (incl. lunch)
13.30	14.15	Gesprek met studenten M Human Geography (incl. OC)
14.15	14.30	Pauze
14.30	15.15	Gesprek met docenten M Human Geography (incl. OC)
15.15	17.00	Intern paneloverleg: vastleggen eerste bevindingen en inloopspreekuur (16.30-17.00)
17.00	17.30	Gesprek met alumni M Human Geography en M Spatial Planning
18.30	21.00	Werkdiner panel

DAG 2		woensdag 29 mei 2019
8.30	9.00	Aankomst panel
9.00	9.45	Gesprek met studenten M Spatial Planning (incl. OC)
9.45	10.30	Gesprek met docenten M Spatial Planning (incl. OC)
10.30	11.00	Pauze
11.00	11.45	Gesprek met examencommissie (bachelor en masters)
11.45	13.15	Vorbereiden eindgesprek opleidingsmanagement (incl. lunch)
13.15	14.00	Eindgesprek met opleidingsmanagement (inhoudelijk en formeel verantwoordelijken)
14.00	14.45	Opstellen oordelen
14.45	15.00	Mondelinge terugkoppeling
15.00	15.15	Pauze
15.15	16.15	Ontwikkelgesprek
16.15	16.30	Afronding bezoek

BIJLAGE 5: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek 15 eindwerken bestudeerd van de bacheloropleiding Geografie, Planologie en Milieu. De gegevens van de eindwerken zijn bekend bij QANU en zijn op aanvraag beschikbaar.

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

- Verslagen van examencommissie;
- Verslagen van opleidingscommissie;
- Een representatieve selectie van toetsopgaven met bijbehorende criteria en normering;
- Documentatie van de volgende cursussen:
 - Duurzame Regionale ontwikkeling
 - Mapping 1.0
 - Globalising Worlds
 - Practicing Spatial Theories